Úsudky časopisů o „České bibliotéce rodinné“:

„Lumír,“ 20. ledna:

Knihkupectví Al. Hynka začalo vydávati v úhledné a praktické formě sbírku novel v českém překladu, pod názvem „Česká bibliotéka rodinná.“ První svazek obsahuje „Historii Pařížanky“ od Octava Feuilleta a „Blíženci z hotelu Corneille“ od Edmonda Abouta, práce to výborné. Pro svazky další připraveny jsou dvě novellety od polské spisovatelky El. Orzeszkové, autorky to duchaplného románu „Meir Ezofovič“, novelly Salvatora Fariny „Prababička“ od Danilevského, „Legendy“ Alfonsa Becquera, dále novellistické práce od Pavla Aréna, D. V. Grigoroviče, Aldriche a jiných, jichž jména jsou ovšem u nás ještě většinou prázdným zvukem, ačkoliv jsou to novellisté první třídy. Považujeme tento podnik za velmi záslužný; vkus pro dobré čtení získá jím nad míru.

„Národní Listy“, 26. listopadu 1881 a 8. ledna 1882:

„Česká bibliotéka rodinná“ jest název nového podniku, jenž přinášeti bude ve svazcích čtyrnedělních „výbor nejlepších novel a povídek literatur slovanských i západních“. Kdož ví, mnoholi „čtení“ pokročilé čtenářské kruhy naše skonsumují, uvítá podnik nový vedle dosavadních „sbírek a knihoven“ našich zajisté. Že se zde míní podávat pravý výbor, svědčí seznam jmen pro první již ročník zaznamenaných. Jsou to: Octave Feuillet, Eliza Orzeszkova, Salvatore Farina, G. P. Danilevskij, G. A. Becquer, Aug. Šenoa, Henry James, Paul Aréne, D. V. Grigorovič, Th. Bailey Aldrich, Ippolito Nievo, Dr. Vladan Ďorděvič a M. Jókai.

První svazek obsahuje (252 str.) dvě znamenité novelly dvou proslulých francouzských belletristů, totiž „Historii Pařížanky“ od Octava Feuilleta a povídku „Blíženci z hotelu Corneille“ od Edmonda Abouta, jež obě přeložil J. J. Benešovský-Veselý. Překlad je velmi obratný a plynný. Úpravu obstaral nakladatel elegantní a praktickou. Vezme-li se k tomu ještě ohled na levnou cenu (vkusně vázaný svazek za 60 kr.), lze bezpečně očekávat, že nová tato bibliotéka velké obliby a značného rozšíření dojde.

„Pokrok“, 8. ledna:

„Česká bibliotéka rodinná“ počala ve svazcích, již důkladnou, elegantní vazbou v plátně opatřených, vycházeti ve skladu Al. Hynka v Praze. Laciné knihy české v úpravě tak skvělé, jako jest „Česká bibliotéka rodinná“, dosud u nás nevycházely. Svazek první, který nám právě zaslán byl, obsahuje románu „Historie Pařížanky“ od Octava Feuilleta a novelu „Blíženci z hotelu Corneille“ od Edmonda Abouta, tedy dvou renomovaných spisovatelů francouzských, jichžto spisy beletristické do všech téměř jazyků se překládají. Pečlivý překlad český obou spisů jest od J. J. Benešovského-Veselého, pořadatele celé sbírky, v níž dle programu budou díla od předních beletristů slovanských, španělských, italských a francouzských. Uvážíme-li, že první svazek drží více než šestnáct archů a že také další svazky asi stejně silné budou, musíme uznati, že nakladatel skutečně podnikl dílo

dosti riskantní, neboť celá kniha i s krásnou vazbou stojí pouze 60 kr. a náklad lze jen odbytem hojným uhraditi. Podnik Hynkův nese ráz úplné solidnosti a proto jej obecenstvu poručena činíme.

„České Noviny“, 14. ledna:

„Česká bibliotéka rodinná“. Výbor nejlepších novel a povídek literatur slovanských a západních. Pořádá Jan V. Veselý. Svazek I. obsahuje: Octava Feuilleta „Historie Pařížanky“ a Edmonda Abouta „Blíženci z hotelu Corneille. Přeložil J. J. Benešovský-Veselý. Bibliotéka tato vychází ve vkusné, zvláště upravené vazbě plátěné v ukončených svazcích. Tento I. svazek čítá $16^1/_2$ archu a stojí 60 kr. Ročně vyjde 13 takových svazků. Jest to myšlénka praktická, vydávati romanové čtení ve vazbě, zejména tak vkusné.

„Čech“:

„Česká bibliotéka rodinná.“ Pod tímto názvem počal vydávati Al. Hynek v Praze novou románovou bibliotéku, určenou k tomu, aby z rodin českých vypudila knihy německé a české krvavé škváry. Prvním číslem bibliotéky té jest román Octava Feuilleta „Historie Pařížanky“, v němž ukrývá se při uhlazené formě velmi mnoho dobrého zrna, a Aboutovu novelu „Blíženci z hotelu Corneille“, tedy práce dvou vynikajících spisovatelův francouzkých. Překladatel jich, J. J. Benešovský-Veselý uvázal se také v redigování tohoto podniku. Úprava je velmi pěkná a při skvostné takřka vazbě stojí silná kniha toliko 60 kr., což ovšem může se podnikati toliko při velkém nákladu, na který zde počítáno.

„Pražský Denník“, 15. ledna:

Velmi záslužného podniknutí podjala se činná nakladatelská firma Hynkova, počnouc vydávati „Českou bibliotéku rodinnou“, která bude obsahovati výbor nejlepších novel a povídek literatur slovanských i západních. Vycházeti pak bude ve svazcích, vázaných ve vkusné plátěné vazbě a to ve lhůtách čtyrnedělních, tak že do roka 13. svazků vyjde. Způsob vydávání bibliotéky této v knížkách již vázaných jest velmi praktický a není pochybnosti, že se tatáž veliké oblibě těšiti bude, zvláště ana cena vzhledem ku pěkné úpravě a vkusné vazbě (stojíť jeden svazek pouze 60 kr.) velmi mírná jest. První svazek právě vyšel a obsahuje nejnovější román proslulého francouzkého spisovatele Octava Feuilleta „Historie Pařížanky a roztomilou povídku od Edm. Abouta „Blíženci z hotelu Corneille“, kteréžto obě práce zajisté s největší chutí čteny budou. Pro další svazky jsou ustanovena díla nejlepších spisovatelů slovanských i cizích, tak že sbírka tato svému účelu v každém ohledu vyhovovati bude. Budiž tedy přízni čtenářstva českého co nejlépe doporučena.

„Šumavan“, 14. ledna:

Podnik ten zajisté dojde v brzku hojného rozšíření jednak pro svůj pěkný obsah, jednak pro skvostnou úpravu knihy — jest každá již pěkně ve plátěné desky svázána — a což jest hlavní, pro svoji láci, stojíť vydaný svazek toliko 60 kr. Nakladatel knihkupec p. Alois Hynek získal si vydáním knihovny té velkou zásluhu o rozšiřování dobrých spisů.

Ztracený.

Přeludy.

ČESKÁ BIBLIOTÉKA RODINNÁ.

VÝBOR

NEJLEPŠÍCH NOVEL A POVÍDEK

LITERATUR

SLOVANSKÝCH I ZÁPADNÍCH.

POŘÁDÁ:

JAN V. VESELÝ.

ROČNÍK I. SVAZEK 2.

ZTRACENÝ.

PŘELUDY.

V PRAZE.

NÁKLADEM AL. HYNKA, KNIHKUPCE.

Wielmożnej Pani Pani
Elizie Orzeszkowej

W Czeskiej Pradze. 18 20/3 82.

tłómacz
Coelestin Fricz

Eliza Orzeszkova:

ZTRACENÝ.

NÁČRTEK Z VYPRAVOVÁNÍ PRÁVNÍKOVA.

PŘELUDY.

POVÍDKA.

SE SVOLENÍM SPISOVATELKY PŘELOŽIL

COELESTIN FRIČ.

Tisk: J. Rokyta v Slaném.

Památce

DRAHÝCH RODIČŮ

věnuje

PŘEKLADATEL.

Eliza Orzeszkova, jejížto velký román „Meir Ezofovič“ nalezá se již také v rukou českého čtenářstva, náleží dnes do řady předních spisovatelů polských. V novellách jejich jsou zvlášť pozoruhodny mistrné popisy osob a jich okolí, jež mnohdy připomínají skorem naturalistickou školu francouzkou, k níž se také blíží výběrem svých látek a spůsobem, jakým pojednává o otázkách, jež si byla obrala.

Obě novelly, uveřejněné v tomto svazku velice případně charakterisují celý její směr. V první povídce „Ztracený“ líčí úžasnou spustlost a zbědovanost venkovské šlechty polské, kteréžto líčení vrcholí zejména v znamenitém popisu sídla rodiny Kalinských a jednotlivých jejich členů. Povídka „Přeludy“ pak, jež se pokládá za nejlepší dílo této spisovatelky, vypravuje historii dvou dětí, kteréž puzeny touhou po poznání světa, jehož jim neposkytuje vychování ve škole, lpící na pouhém slovíčkářství, ztrácejí se v bludišti nihilismu.

Několika smělými, případnými rysy vylíčeny jsou tu smutné poměry školské v Polsku a na Rusi, duchamorný ten suchopar, jímž vede cesta buď k sprostému materialismu aneb k převratné nauce nihilismu. I zde shledáváme znamenité líčení jednajících osob, z nichž jednou z nejzdařilejších jest zejména starý Otocki.

Eliza Orzeszkova náleží k oněm spisovatelům, kteří úkol svůj pojímají vážně. Líčíc stinné stránky společnosti národní, chce povzbouzet k přemýšlení, k nápravě zla. A spisy takové podrží svoji cenu vždy.

ELIZA ORZESZKOVA:

ZTRACENÝ.

Jednoho dne, když opouštěl jsem velikou budovu, v níž umístěn byl soud občanský i trestní, setkal jsem se v posledním sále tváří v tvář s jedním ze soudcův, hotujícím se taktéž právě k odchodu.

— Kterak mne těší, že se s vámi setkávám, zvolal, sotva že mne spatřil. Poslali jsme vám sice právě dnes úřední přípis, ale jsem tomu mnohem více povděčen, že si o věci té můžeme pohovořiti ústně.

— Co rozkážete, pánové, ve všem budu vám vždy k službám.

— Rozkazovati vám nemáme hrubě ani práva, ale prosili bychom, abyste přejal hájení jakéhosi mladého člověka, jenž dopustil se jistého přestupku, a kterémuž státní zástupce předpovídá hrozné následky. Bude to, jak se zdá, záležitost zvláštního, ba skoro nejtěžšího druhu . . . nucená práce nebo cosi podobného . . . musíme mu dáti

dobrého zástupce a pan předseda vzpomněl si na vás . . .

Poklonil jsem se na znamení, že souhlasím.

— Mám také právě v těchto dnech, řekl jsem, mnohem více volného času než kdykoliv jindy.

— A totě výborné, zvolal soudce, dáme ihned do kanceláře rozkaz, aby vám byla co nejdříve zaslána k nahlédnutí akta, týkající se záležitosti mladého Kalinského.

Jméno, kteréž soudce pronesl, ohromilo mne; náleželoť ono jedné z nejzámožnějších, nejstarších i nejrozvětvenějších rodin šlechtických v naší provincii.

Znal jsem dva muže tohoto jmena osobně; jedním z nich byl padesátiletý Jan Kalinski, zámožný statkář venkovský, kterýž zároveň velice si zakládal na svém šlechtictví, ač při tom všem byl úplně šlechetný a i vzdělaný; druhým byl jeho syn, vzrostlý to, sličný, vzdělaný a velmi sympatický mladík. Slyšel jsem také kdysi jen tak mimochodem o bratru Janovu, Moricovi Kalinském, kterýž ale v městě nikdy se neukazoval a o kterém vůbec nikdy nic se nemluvilo, než že jest povoláním svým myslivcem

a že má několik dětí. Byla to zkrátka rodina obdařená všelikými dobry tohoto světa: vysokým i širokým kmenem genealogickým, širokými a světovými styky a poměry, bohatstvím i rozhlášenou slávou. Nepřipustil jsem si také, že by zločinec ten, jehož právnické zastupování svěřeno bylo mojí péči, byl členem této rodiny, i soudil jsem, že jest to spíše toliko prostá a dosti často beze všech pokrevných svazků vyskytující se totožnost jména.

Jak jsem se ale podivil, když druhého dne rozevřev úřadní akta četl jsem hned na prvním archu: Roman Kalinski, syn Morice a Alžběty z Dubických. A vedle těchto řádek napsána byla cifra označující stáří obžalovaného: bylo mu 19 let a 3 měsíce.

Byl to tedy syn onoho myslivce, jehož psi a jezdecké koně slynuli daleko široko po celém kraji, synovec vzdělaného a ctihodného i šlechetného pana Jana a bratrovec mladého Josefa, kterýž právě v tom čase založil jakýsi veliký průmyslový závod, zkrátka byl to člen rodiny zaujímající vysoké postavení ve společnosti. Čím více byl ten mladý Roman? Co učinil? Jakým spůsobem dostalo se jeho jmeno z řady těchto

lidí ctěných a šťastných na listinu, na niž zapisovaly se největší zločiny a největší tresty?

Seděl jsem nad těmito přede mnou rozloženými akty po několik hodin; byl jsem do nich v pravém slova smyslu zahrabán. Věru nikdy ještě nečetl jsem s takovou zvědavostí svěřené mi záležitosti soudní. Když jsem byl hotov s posledním už archem, zdvihl jsem se s křesla a mimovolně několikráte jsem si opakoval:

— Divná to věc! Divná to věc!

Mladý Kalinski byl obviněn ze zločinu zabití, jehož dopustil se tím, že železným knoflíkem své hole udeřil do hlavy jednoho ze všeobecně známých maloměstských krčmářských hazardních hráčů. Událost tato stala se v malém městečku s půlnoci a v závodě s likéry, kterýž u policie byl dávno již ve velikém podezření.

Obžalovaný doposud zapíral, k ničemu se nechtěje přiznati, ač důkazy o vině jeho byly veliké a přesvědčivé. Mezi ním a hráčem strhla se ve světnici, ve které se oni dva nalezali samotni, živá a hlasitá hádka. Majitelka závodu i hosté, kteří se bavili ve vedlejší jizbě vínem a hrou v kulečník, byli náhle vyburcováni hřmotem strhnuvším se na místě hádky, a když ote-

vřeli dveře, nalezli tu soudruha svého ležeti již bez smyslů na zemi. Kalinski právě ještě před jich příchodem vyběhl na ulici. Z rány, jež zabitému byla dána, prýštila se krev a zrosila stůl i podlahu. — Na rukávě u kabátu obžalovaného nalezeny skvrny, kteréž povolaní k tomu znalci prohlásili za krvavé. U mrtvoly zabitého našli také zápisník, na jehož kůži vyznačena byla začáteční písmena Kalinského a kterýž tu byl v proudu hádky bezpochyby ztratil. Obžalovaný posléze, nehledě ani k jeho zápornému tvrzení, že v době vykonané vraždy nenalezal se už na místě onom, nemohl nikterak dokázati své alibi a noční hlídka nad to ještě přísahou potvrdila, že viděla ho, jak vyběhl ze závodu a jak vběhl do úzké uličky několik jen sekund před tím, než strhl se v závodě onen hluk vyvolaný objevením mrtvoly hráčovy.

Při tom vystupoval čím dále tím více i vražedný záměr a zdál se býti stále jasnějším a patrným, takže vražda řadila se k činům v oné řadě přestupků, kteréž právem nejhrozněji se trestají. Zločinným záměrem tím byl úmysl vzíti hráčovi několik rublů, kteréž asi čtvrt hodiny před zločinem lidé u něho byli viděli a kteréž

u mrtvoly více se nenalezly. Částka tato nalezena byla při prohlídce, kteráž časně z rána odbývána, v kapse obžalovaného. Obžalovaný naopak tvrdil, že peníze ty dostal za zlatý medalion, kterýž přede dvěma dny prodal jakési vdově Dziecierské. Tato, byvši pak úřadně vyzvána aby podala svědectví, prohlásila, že medalionu aniž jiného cenného předmětu od obžalovaného nedostala, a že vůbec nemůže tomu porozuměti, kterak může se on ve své záležitosti s něčím takovým na ni odvolávati. Jiného pramene, odkud by byl zmíněné peníze dostal, obžalovaný udati nemohl, či snad nechtěl, trvaje zatvrzele při historii o medalionu, kteráž vzhledem k nabytým důkazům nabývala tvářnosti lží a vytáček.

Všecko to zapamatoval jsem si velmi dobře, a zvláště pak ono tvrzení Kalinského, kteréž na první pohled mohlo býti jenom klamným, a věru dlouho jsem se pozastavoval nad svědectvím oné Dziecierské, kteráž zdála se mi v celém tom běhu událostí osobou velice podezřelou a ne zúplna víry zasluhující.

Tak měla se tedy v hlavních asi rysech záležitost, kteráž zejmena k vůli původci jejímu naplňovala mne hlubokým zármutkem. Již

to, že člen rodiny Kalinských dostal se do seznamu policejního, bylo čímsi velice podivným, a kromě toho mladí pánové z oné třídy společnosti lidské, do kteréž náležel nový můj klient, byli uvykli, i když nejednou a nemálo zbloudí, zakrývati chyby své zvláštními spůsoby, přikázanými jim netoliko jistou hrdostí a pýchou, kteráž slučuje se s jich původem a rodem, ale již vším tím, co spojeno jest s dobrým tonem, kterýž obtáčí je od samé kolébky. Zábavy jejich bývají velmi často výstřední, ale velmi zřídka kdy nekalé. Svými zvyky a obyčeji kazí sice salony, ale neradi poctívají svou přítomností ulice.

Připustil-li jsem si jednak i všecky mimořádné okolnosti, mohl jsem si ještě jakž takž vysvětliti ono poklesnutí vysoce urozeného šlechtice v propast, na jejímž dně hučí příšerné očekávání výčitek a vyvrhelství ze všeho společenstva, ale jakž mohl jsem nalézti vysvětlení ku zločinu vraždy, kteráž stala se rukou syna bohatých rodičův — a to ještě na chuďasovi, který živil se šibalstvím — za tou příčinou, aby odejmul mu několik těch rublů? A přece nehledě ku tvrdošíjnému zapírání obžalovaného, byl zločin ten

jasným nad slunce; o pravdivosti viny pochybovati jsem nemohl, i zbývalo mi toliko osobně setkati se s obžalovaným a z vlastních jeho úst, z dějin jeho tak krátkého a tak již nešťastného života zvěděti bližší a jasnější podrobnosti — vše to zkrátka, co mne samému doposud bylo nesrozumitelným a co mohlo mi dostačiti k důkladnému poznání celé té záležitosti, poznání to, z kterého možno bylo by snad čerpati okolnosti vinu tu umenšující a trest vůbec zmírňující. Cítil jsem, že okolností takových býti musilo a sice v počtu nemalém, bylať to věc přece jen k neuvěření, než aby se mohl tak sprostý zločin připisovati toliko špatným vlastnostem a pouze zkaženému charakteru devatenáctiletého mladíka. Byla by to v podobném případě přece jen veliká zkaženost mravní — a víra má v časté takovéto zkaženosti ve středu společnosti lidské seslabována byla značně zkušenostmi, s úřadem tímto spojenými. Zkaženosti tyto skutečně jsou, avšak zřídka kdy bývá jich matkou sama příroda; jsouť nejčastěji výsledkem příčin, spadajících hluboko v minulost člověka, zvolna i stupnovitě mysl jeho ubíjejících a svědomí jeho na nepravou cestu uvádějících. Každé zlo nalezá své vysvětlení,

svou omluvu a svůj původ v čemsi, co je předcházelo a co ovšem rovněž bylo zlem. Jako z nezdravé země vyrůstají zakrslé a chudé rostliny, tak i nemocné a nezdravé mysle lidské povstávají uprostřed nízkých a nezdravých vředů mravních. Ale když přemýšlel jsem opět a opět o věci té a porovnával veškeré pravdě podobenství, zdálo se mi, že půda, na kteréž vyrostl a rozvinoval se duch mladého Kalinského, nekrmila ho asi právě léky jedovatými. V této příbuznosti stromu s ovocem i půdy s rostlinou spočívala hlavně duševní záhada události, záhada to, kteráž zaujímala celou mou mysl po celou tu dobu, a kteráž v polovici pochmurného dne podzimního přivedla mne až ku bráně samého vězení.

Nepřestupoval jsem poprvé prah šedé budovy soudní, kolem vysokou zdí obehnané. Těžké, velké, železem pobité dvéře vedly vcházejícího do temné, klenuté brány, za níž nalezal se úzký dlouhý dvorec, jehož tři strany tvořily kamenné stěny, z kterýchž vyhlížela malá, zamřížená okénka, na čtvrté pak straně dvorečka byla vysoká zeď kamenná. Místo to podobalo se obrovské studni, na jejímž dně nalezající se člověk mohl spatřiti nahoře úzký pás nebe a dlouhou řadu nad střechy vyčnívajících

začouzených komínů. Naproti bráně, kteráž vedla do tohoto dvorečku, nalezala se jiná, menší již a také nižší brána — a za tou v povzdálí bělal se malý do čtverce stavený dvoreček, kterýž byl zdmi tak již obehnán, že byla tu i za nejjasnějšího dne hluboko děsná tma. Kolem druhého tohoto dvorečka nalezaly se cely, do kterých zavíráni vězňové odsouzení k největším trestům. Oznámil jsem dozorci vězňův, že přál bych si viděti Romana Kalinského.

— Teď právě tu není, odpověděl dozorce, připadlať dnes na něho úloha přinésti oběd ostatním vězňům, poněvadž však nalezá se kuchyně zde vedle v malé uličce, myslím, že se brzo navrátí. Nechtěl byste zatím, pane, vejíti do hovorny?

Ustanovil jsem si počkati ve bráně, ačkoliv zde byl vzduch dosti dusný, avšak přece mohl jsem tu lehčeji oddychovati, nežli ve vlhké, tmavé a začazené hovorně. V tom čase právě nalezali se na dvorečku vězňové, kteříž čekali na denní svou stravu; zadíval jsem se do těch chmurných a cynických, bídáckých i hrubých a tu onde hustými vousy pokrytých tváří, i zamyslil jsem se tak hluboce, že jsem neslyšel ani, jak otevřely se za mnou dveře vězení.

— Vězeň, s kterým si přejete mluviti, už přichází, pravil dozorce. Opřel jsem se o stěny brány, abych vcházejícím nestál v cestě a díval jsem se ku dveřím. Zamykali je právě za několika žoldnéři, kteří ozbrojeni jsouce bodáky odcházeli ku střelbě do terče. Několik jiných rovněž ozbrojených kráčelo ku předu, uprostřed nich vlekli se lidé v starých vězenských šatech nesoucí na ramenou svých dlouhé a silné tyče, na kterýchž zavěšeny byly veliké kotle naplněné domácí jich stravou. Domyslil jsem si snadno, který z nich byl by asi Kalinskim. Byl to ten nejmladší, měl také mezi nimi nejbělejší tvář, rysy její byly nejlahodnější a tělo jeho nejúhlednější.

U samého vchodu do brány na dvorec uvolnil si druh, kterýž spolu s Kalinskim tyč nesl, tím, že svezl ji trochu s ramene a že zmírnil krok.

— Hej, příteli! zvolal Kalinski neohlížeje se v tu ani v onu stranu — jen se namahej a čile v před! Vždyť já tě přece nemohu vzíti na své plece!

Hlas, jakým to promluvil, byl svěží i hlasitý, zvuk jeho skoro jako stříbrný, zněl jakoby na-

polo rozkaz a zase jakoby žertovně a svévolně; starý vousáč, kterýž si zatím odpočinul, ač ztěžka vládl nohama, rychle se vzchopil a šel zase pevným, stejným krokem ku předu.

Uprostřed dvoru zastavili se vězňové a spustili břemena svá s ramen na zem, žoldnéři ustoupili na stranu a hned na to přihrnul se celý personál vězenský s hliněnými miskami a dřevěnými lžičkami ku kotlům a hrncům, z kterých se stále kouřilo.

— Zavolám vám teď Kalinského, řekl ke mně dozorce.

A chtěl již také postoupiti ku předu, aby vykonal co řekl, ale zadržel jsem ho.

— Ať se napřed naobědvá! řekl jsem, mohu počkati.

Chtělť jsem z postranní a nepozorovaně dívati se na mladého vězně, neboť hlučné výstupy odbývající se den co den na vězenském dvoře vzbudily ve mně chuť pozorovati vinníka i zde. Dozorce, kterýž mne znal ode dávna a kterýž ctil stav i úřad, v jakém jsem přišel na toto místo, neprotivil se mé žádosti. Usedli jsme oba na dřevěnou lavičku, kteráž nalezala se v zákoutí brány a kteráž byla určena pro stráž zde hlídající.

Okolo kotlův stojících uprostřed dvoru panoval veliký hluk, rozléhaly se tu hrubé žerty a smíchy, kteréž mísily se zároveň a s křikem hněvu a zlosti. Žoldnéři tu onde pod stěnami žalářní budovy rozestavení pozorovali bedlivě každé hnutí tohoto hrubého i hřmotného reje, a ačkoliv nemínili ještě zakročiti, bylo na nich patrně znáti, že jsou hotovi zavésti pořádek každou chvíli, bylo-li by toho třeba. A zatím mužové zarostlí vousem, zažloutlé pleti a kostnatí, i ženy ve špinavých šatech, s hlavami v šátky zavinutými, tlačili se ke kotlům i k hrncům a vyráželi ze sebe hrobový smích i zlořečení a klení. Misky měly v rukou pořád, ale ještě prázdné a hřmot i křik trval stále. To trvalo několik minut. Náhle ozval se nad směsí těchto hrubých, chraptivých neb pisklavých hlasů týž zvučný, stříbrný, polou rozkazující, polou žertovný hlas, kterýž ozval se dříve ve vězenské bráně, když lenivý vězeň chtěl se zbaviti břemene a nechtěl ku předu. Mladý Kalinski postavil se vedle kotlův a vyzdvihl ruku do výše:

— Stůjte! zvolal. Hýbejte se, bratří, a rychle, jeden, dva, tři! Do řady! Okolo kotlů, jeden pěkně za druhým! Tak! Nu, co ty vousatý Ře-

hoři?! Proč se tak krčíš? A ty, Majdaleno, hni se, nebo ti pomohou! Hej, stůjte teď všichni, a ani se mi nehněte, dokud na vás nezavolám! Jiří! Ty začneš! Máš už plnou misku? — Dobrá — A teď, vy, Řehoři, Vasile, Majdaleno, Justino! Můžete jíti po dvou, po třech, ale jen pěkně po řadě! Jen pořádně!

Díval jsem se na to a poslouchal vše to s udivením. Hlas i pohyby toho mladého člověka měly mocný vliv na tento zástup nevzdělaných lidí. Lidé ti se zvláštní buď již bezsmyslnou, cynickou či zoufalou netečností poslouchali ho jako děti, na jeho rozkaz seřadili se, přistupovali ke kotlům a nevybírali si z nich dříve stravu, dokud Kalinski každého z nich jménem nezavolal; on pak znaje patrně netoliko jich jména ale i jich povahu, zvučným hlasem svým všem se přispůsoboval. Některá z jmen vězňův těch pronášel lahodně a přátelsky, jiná zase žertovně a jiná posléze přísně a tvrdě. Výraz tváře jeho shodoval se pak úplně se všemi těmi změnami hlasu. Na rtech jeho pohrával úsměv brzy žertovný, brzy až svévolný, brzy dobrácký a zase až lítostný, ale bylo znáti na něm i okamžiky, kdy jemné rysy obličeje jeho svraštily se

hněvivě a velitelsky, kdy oči jeho utkvěly na tváři soudruha chtějícího se opříti a kdy tytéž oči nabývaly při příležitostech takových výrazu pevného a síly mocné.

Když měli již všichni misky své naplněné, pozdvihl Kalinski ruku svou opět.

— Nyní — zvolal — sedněte si! Jedni vedle druhých a okolo kotlů! Tak! Ano, tak!

Usedli si do dvou řad, každý se svou miskou a lžičkou, tvoříce takto velké poměrně dosti pravidelné kolo. Kalinski však stál tu ještě nějakou chvíli samoten, miska jeho ležela dosud na kameně u nohou jeho prázdna; založil si ruce a otáčeje se, díval se bedlivě kolem a pozoroval hlavy všech na zemi sedících.

Teprvé nyní, když stál tu takto samojediný a mlčky, mohl jsem poprvé zrakem svým dostihnouti úplně postavu i tvář jeho. Vzrůst jeho byl více než prostřední, postava půvabná, jevící zároveň i neobyčejnou sílu fysickou. Prsa jeho byla široká, ramena vyvinutá, ruka bílá, uhlazená, poněkud rýhovaná a dosti silná. Před tím již, když sňal s hlavy své šedivou soukenou čapku, v které byl přišel z ulice do vězení, pozoroval jsem, jak svezly se mu jeho bujné, dlouhé

kaštanové vlasy do bílého, krásně vyklenutého čela a jak v ladných pletencích složily se i na jemnou jeho šíji, jež se jevila z pod hrubé kazajky. Oči jeho leskly se pod temně šerým obrvím, a na lících jeho prokvetajících tu onde žlutavou bledostí bylo dobře již znáti delší pobyt jeho ve vězení, někde dobýval se na povrch ruměnec mladosti a na jemné jeho bradě vyrůstalo temné husté chmýří vyrážejícího vousu. Mezi nevzdělanci, mezi těmi hroznými postavami, kteréž jej kolem obkličovaly, na půdě chmurného dvoru a uprostřed ještě chmurnějších těch zdí, kteréž kolem se pnuly, vyhlížel hezký ten mladík skutečně jako paprsek slunce uprostřed hlubokých temnot anebo jako mladý a zdravý doubec uprostřed zakrsalé ledajaké křoviny. Ani ta trestnická kazajka, ten ošklivý a neladný oděv, nedovedly jej zošklivit — snad uměl se jí přispůsobiti, snad ji dovedl nositi jináče nežli ostatní, snad také celá jeho postava byla tak úplně krásna, že nemohl jej zošklivití žádný šat. Ba věru, kdo zadíval se na něho, ten řekl by, že oblekl kus toho šedivého hrubého sukna na sebe jen ze žertu aneb z jakési dětinské svévole, a že jen z kratochvíle přišel takto oblečen do tohoto místa strachu, bázně i

utrpení, že přišel sem jen na okamžik a to, aby se potom vrátil zase tam, kde pod střechou bohatého šlechtického dvoru stála kdys jeho kolébka, kde měl všeho s dostatek, kde zažil šťastné chvíle, z jichž středu odnesl si tu kyprou, zdravou postavu, bělost svého čela, svěžest mladických lící, jemnost ruky, způsobenou jen příjemným pěstováním a vzděláváním.

— Nu — pronesl po chvíli mladý vězeň — a nyní jest řada na mne.

Poklekl ke kotlu a bera svou misku dodal:

— Myslíte si, že jsem nebyl hladov a že jsem jen z kratochvíle čekal, až se usadíte?! Buďte ubezpečeni, že se mi chce jísti snad více nežli vám, ale nemohl jsem snést vašich křiků a vašeho klení! Jakou to máte radost neb žert, když chcete svolati na sebe pány strážníky a dozorce? Což není lépe, abyste sami dbali o pořádek? Není-liž to pravda, že tak lépe!

— Pravda! pravda! ozvalo se několik hlasů, a jeden z nich vmísil se do toho takto:

— To není nic divného, Kalinski, že nemáš rád, když se jiní perou a když klejí . . . u tvých rodičů to bylo jako u pána Boha — pěkně za pecí, že?!

Jízlivé šibalství toto proneseno bylo chraptivým hlasem a zračilo se velmi dobře v posupné tváři trestníka, kterýž byl takto promluvil.

— To je pravda! — chytil se řeči opět jiný vousatý a silný trestník, — je z něho pěkný panáček!

— A přece se dostal také jen mezi nás!

— A pochutnává si na červeném krupičníku!

— A pomáhá nám zametat žalář.

— A matka ani tatík nepřicházejí k němu na návštěvu.

— Hahaha!

Těmto řečem proneseným poněkud temně následoval pravý sbor hrubého a urážejícího smíchu. Viděl jsem, jak přes čelo Kalinského přelétl tmavý ruměnec, jak zahořely mu oči jako dvě jiskry, jak zachvěly se mu rty . . . A přece to byl jen přelétavý okamžik jako blýskavice, okamžik, po kterém vrátil se mu na tvář opět ten dřívější jeho výraz, kterýž přinášel si sebou opět rozhodnost a energii sloučenou s lahodností a žertovností. Položil lžičku, kterou byl dříve pozdvihl již několikráte k ústům a otáčeje se kolem, prohlížel si jednoho po druhém i pokyvoval mimovolně hlavou.

— Ó, lidé, lidé! — zvolal. Kdybyste věděli, jaké to hlupství a jaké to nehodné věci z úst vám vycházejí, tu jistě byste je ani neotvírali. A především ještě o mých rodičích musí si zapleskat váš jazyk! Kdo z vás opováží se písknout ještě slovem o mém otci anebo o mé matce, tomu připomenu moresy, že si to bude do smrti pamatovat.

Trestníci, kteří dříve byli tak nehodně mluvili, podívali se teď jaksi zachmuřeným zrakem na sebe, pokrčili ramenoma a chtěli jak se zdálo odpověděti úsměvem, kterýž ale z úst se jim dobýti nebyl s to. Krmili se dále každý svou potravou a mlčeli. Kalinski rovněž pozdvihl několikráte opět lžičku k ústům, načež pak beze všeho již vzrušení, alébrž opět žertovným a volným tonem jal se dále hovořiti:

— A že jsem panáčkem, to věru pomijím a že jsem se dostal mezi vás, toť svatá pravda. Ale proto ještě nemáte příčiny, abyste se vysmívali, aniž, moje lidičky, k tomu, abyste vůbec bližnímu ubližovali. Svět jest houpačka, na kteréž se člověk kolébá a tu do výše letí, tu k zemi spadne. Ten, kdo šňůru od houpačky v pěsti drží, ten se neuhodí o kládu, ani nespadne nosem do

kaluže; ale ponechte jen houpačku vůli větrův a sletíte dolů jako pecka i potlučete se tak, že vás ani vaše rodná matka nepozná!

— Aj, aj! Hlehle — už začal filosofovat! zvolal onen ošklivý vousatý trestník směje se při tom.

— Bud zticha, Řehoři! ozvala se za ním malá, zakrsalá ženština, jejíž tělo bylo už jakoby zvadlé a tvář utrpením zmořená. — Ať mluví! Ať mluví! —

— Ať mluví; — opakoval jiný hlas. Když on začne mluvit, tu se mi vždycky zdá, že jsem ještě komorníkem u pana maršálka a že chodím kolem stolu s ubrouskem na ramenu.

Žena, kteráž byla dříve promluvila a jež patrně byla velmi na těle vyhublá a na duchu už od toho takřka chorá, neozvala se již, ale utkvěla za to na mladém vězni svým pevným a zase jakoby uslzeným okem. Bylo na ní znáti, že v tomto okamžiku, kdy dívala se na něho, připomínala si též ona chvíle z někdejší své jasnější a lepší minulosti.

— Nu, a což — jak je s tou houpačkou? — ozvalo se několik hlasů. — Mluv dále!

— Musil to býti čertovský vítr, když takový

panic, jako jsi ty, spadl s té houpačky a dopadl až sem!

Kalinski odložil napolo prázdnou misku stranou.

— Vítr — řekl, byl takový, jako bývá vždycky na celém světě, ale neuměl jsem udržet šňůru v ruce. Bylo to úplně tak, moje lidičky, jako s vámi. Každý z vás byl někdy nahoře, není-liž pravda?

— Pravda! Pravda! — potvrzovalo několik hlasův, mezi nimiž bylo lze zaslechnouti i několik těžkých vzdechů.

— Nu tak vidíte! — pokračoval nejmladší z vězňův. Ty na příklad, Řehoři, býval jsi někdy hajným. Vzpomeň si na ty doby, kdy s puškou na rameni chodíval jsi po lesích. Slunce svítilo, břízy šuměly, ohnivé veverky poskakovaly po haluzích, a když kukačka poprvé zakukala, udeřil jsi rukou o kapsu, aby peníze, které jsi tam ráno vstrčil, hlasitě ti zazvonily. *) Porovnej jen

*) I na Litvě panuje ta pověra, že ten, kdo uslyší poprvé kukačku na jaře kukati, má si zaklepati na kapsu, v níž má peníze, budeť prý celý rok míti peníze.

svůj dřívější háj s tímto dvorečkem, porovnej své tehdejší srdce se srdcem nynějším a přesvědčíš se, že není potřebí vysmívati se lidem, kteří spadli s houpačky.

Bývalý hajný poslouchal tato slova, jež mu platila, z počátku jaksi nelibě a zamračeně, tak že se až zdálo, že řeč mladého vězně přeruší nějakou hrubou odpovědí. Neučinil toho však, hněvivý plamen, kterýž rozohnil zapadlé jeho oči, zvolna pohasínal a uprostřed zhrubělého, chmurného čela táhly se hluboké vrásky. Sklonil hlavu a mlčel.

Kalinski se již na něho nedíval. Seděltˇ na zemi, maje ruce na kolenou složené křížem a hlavou obrácen k vězňovi jinému.

— Anebo i ty, Jiří, — řekl — zdaž vedlo se ti špatně, když jsi sloužil jako komorník u pana maršálka? Neměl jsi zajisté ani hladu, nebylo ti zajisté nikdy také zima, spal jsi dvanáct hodin, jezdil na pěkném kočárku a o zýtřek jsi se nestaral. Byl jsi to hezký chlapík, je to ještě teď na tobě vidět — a tvoje Anička, s kterou jsi se měl oženiti? A už jste si i chýžku zbudovali tam někde na konci vsi pana maršálka, světničku jste si pěkně vybílili, Anička

už pod okny záhonky na květiny upravila, všecko mělo býti tak krásné a šťastné, a tu ti v tom vpadla do očí a do ruky hezká skřínka maršálkova . . .

Bývalý pan komorník pozdvihl hlavu.

— Panáčku! — pronesl přitlumeným hlasem. — Vy jste mne znal, když jsem byl při dvoře pana maršálka, viděl jste také Aničku — řekněte tedy, mohl-liž jste tušiti tenkráte, že budu jednou zde . . .

— Hoho! Holečku! zvolal Kalinski . . . a tys mohl to tušiti, mysliti aneb připustiti, že já tu budu . . .

Pan komorník potřásl hlavou a zahleděl se na toho, jejž nazýval panicem a panáčkem, zrakem plným udivení, v kterém jevila se jakási nedůvěra a nechuť ve slitování.

Celé této rozmluvě naslouchal jsem s nejvyšším účastenstvím. Viděl jsem také z části i příčinu vlivu, jakýmž tento mladý vězeň vládl nevzdělanými a všedními lidmi. Hrálť on takřka na jich srdcích, pohýbaje ukrytými strunami jejich vzpomínek. To, co jim připomínal v necelých jen nárysech, utkvělo jim pevně na mysli, naplnilo je sněním, vzbudilo množství obrazů;

on přiodíval v slova svá sny minulosti, po kteréž toužili, byl jim nápomocen ve tvoření si tesknoty, kteráž je trápila a kteráž hryzla výstřední sice, ale přece ještě vždycky lidské jich duše. V řeči jeho slyšeli hlasy svých pocitů, a proto ho tak rádi poslouchali. Bylť to se strany mladého toho člověka nejlepší důkaz pronikavosti a zručnosti v ovládání lidmi.

Po chvíli ale přece zase ozvaly se v druhé řadě sedících na zemi lidí křik a hádka. Jedna z uvězněných žen, vstrčila do kotle ruku současně s mužem sedícím vedle ní. Tento ji odstrčil, ona se protivila, muž opět pozdvihl do výše ruku, ozbrojenou lžicí, jiní připojili se k němu, a žena ona bránila se i křičela, čímž ještě více jitřila své útočníky. Kalinski rychle se obrátil v tu stranu k rozvaděným.

— Co to zase znamená? — řekl, chcete bíti Justinu?! Styďte se! Vždyť je to žena!

Pozdvihl se poněkud a vztáhl ruku v tu stranu, kde stáli rozhněvaní soudruzi. Výraz v jeho obličeji nebyl ani hrozný ani přísný, za to ale žertovný jakýsi úsměv pohrával mu na rtech.

— Poslouchejte! — zvolal zvučným svým

a jako zvonek znějícím hlasem; mějte přece k dámám nějakou úctu!

Slova tato a zvláště slovo poslední podivně asi dotklo se sluchu trestnického shromáždění. Obsah i forma proneseného rozkazu musila se zdáti všem přítomným poněkud komickou. Komičnost tu podporoval výraz v obličeji mluvícího, v kterémž pátravé oko snadno mohlo spozorovati vážnost, ale neotesaná mysl posluchačstva viděla v tom svévolný nějaký šprým. Člověk onen, kterýž před chvílí pozvedl pěst na ženu, vedle něho sedící, spustil ruku a široce vyvalené oči jeho utkvěly na mluvícím; několik hlasův se zasmálo a Kalinski smál se rovněž, smál se hlasitě, opíraje ruce své o bedra a nahýbaje se na obě strany. Byl-li tento jeho smích od srdce, či snad chtěl pomocí jeho obveseliti soudruhy a tak vtěsnati v celou hru strunu jakési veselosti? To věru těžko bylo lze pověděti. Spozoroval jsem, že uprostřed smíchu chvěly se brvy trestníkovy, a že chvěly se tak jako při pocitu nějakého bolu, a když jakoby nějakou magickou mocí klení přestalo, a když se všech těch drsných, protivných, vyhublých tváří, kteréž ho obklopovaly, zmizel na okamžik ráz

hrůzy a ošklivosti, tu v očích jeho zalesklo se jako sluneční paprsek, tu prsa jeho vzedmula se hlubokým oddechem...

Byl jsem přesvědčen, že v okamžiku tom pocítil dojem vítězoslavný, podobný asi tomu, jakého doznává krotitel divokých zvířat, když podaří se mu hlasem neb pohledem utíšiti vytí a zkrotiti divokost tygrův a hyen.

Sedící vedle mne dozorce spozoroval účastenství, s jakým jsem se díval na scény odehrávající se na dvoře.

— Tak to bývá vždycky! — pravil ke mně ztícha. Od té doby, co on tu jest, nemusíme se ani já ani žalářní hlídka míchati do hádek trestníků. Hned od prvního dne pobytu jeho zde podařilo se mu voditi je takřka na provázku, a ač některý hledí si z něho časem šašky tropiti a snaží se jej všelijak trýzniti, přece vždycky, jakmile se ozve, umlknou ihned a poslouchají ho s otevřenými ústy. Ženské obzvláště naň dbají a poslouchají ho jako děti. Bránít on je vždycky proti útokům soudruhů, a jakmile se k němu sesypou, tu vypravuje jim rozmanité jakési podivné historie, kterýmž já, abych pravdu řekl, celkem ani nerozumím, ale kteréž vždycky překonají je a naplní přesvěd-

čením, neboť nejednou zpozoroval jsem, že divoký smích po slovech jeho se rtů jejich zmizel, a nejednou viděl jsem i že některé z nich plačí...

— Řekněte mi, přerušil jsem řeč dozorcovu — zdali podobná činnost oproti ostatním vězňům byla mu svěřena aneb bylo-li mu to snad někým poručeno? Anebo snad má za to nějakou odměnu?

— Nikoliv, odpověděl dozorce. Ovšem, to stává se časem, že abychom si ulehčili, a též k vůli pořádku a klidu vybíráme si mezi samými trestníky nejráznější a nejlepší, a že jich žádáme, aby dohlíželi k ostatním soudruhům, aby odnaučovali je klíti a vzájemně si křivditi, a aby posléze nám udali ty, kteří budou nejvíce neposlušnými a zkaženými. O tom, že bychom mohli podobnou činnost svěřiti Kalinskému, nebylo mezi námi ani řeči; ba právě naopak, měli jsme za to, že vzhledem k tomu, že jest panicem a z nich ze všech nejmladším a nejslabším, bude mu snášeti nejvíce utrpení od ostatních soudruhů, a že jej proto nejvíce budeme musit bránit. Stalo se však opáčně. Ptal jsem se ho jedenkráte, proč se tak bedlivě trestníky těmi zabývá, proč se s nimi tak přátelí, a proč je v pravém slova smyslu komanduje jako vůdce

vojáky. Řekl mi, že to činí pro své vlastní vyražení! — a mně se zdá, že bez toho by tu snad skoro umřel. Neuvěřil byste, pane, jaká že jiskra jest v tom mladíku. Pohybuje se tu ve vězení jako rtuť, chodí, povídá, vypravuje, ukazuje. Jsem si jist, že kdyby se spočítaly ty kroky, které od rána do večera učiní zde po těchto dvou dvorech, činily by denně několik dobrých mil.

Slova dozorcova přiměla mne k hlubšímu přemýšlení o celé věci. Mělť jsem patrně před sebou jednu z oněch řídkých a nebezpečných povah, kteréž buď lidi povznášejí na nejvyšší stupeň, anebo sklátí do nejhlubších propastí, ale pro kteréž není žádného prostředku. —

Zatím už vězňové na dvoře byli poobědvali. Jedni z vězňův s těžkým povzdechem povstávali ze země a mlčky kráčeli ku šedým stěnám vězení, u nichž ležely některé započaté ruční práce jejich, jako zejmena napolo upletené rohožky slaměné aneb zase košíky z proutí, jiní zůstali seděti na svých místech a zapustili hluboko do vyprázdněných kotlů zraky, v nichž bylo znáti ne zcela ještě upokojený hlad, tři neb čtyři roztáhli se na velkých kamenech a

obličejem obrátili se ke kousku toho širého nebe; dvě ženy sedící blízko sebe šeptaly si cosi zticha, vzdychajíce při tom a opět k vůli proměně žertujíce, jiné dvě seděly opírajíce lokty o kolena a zakrývajíce si tváře v hrubých svých rukou.

Kalinski seděl chvíli sám a sám, mlčky, opřen o kotel a s hlavou k prsoum svěšenou. Bylo na něm znáti, že tělo vůbec se ani nehýbe, kdežto mysl a obrazotvornost pracovaly. Zvláště oči jeho obrátily teď na se moji pozornost. Těkaly s předmětu na předmět, hnány jsouce patrně pudícím je proudem, ohlížely se nedbale po vlhkých stěnách žalářních, prohlížely si černá zamřížená okénka, pak zvolna pozorovaly i jednotlivce a zase celé skupiny vězňův, a s jakýmsi úsměvem v zřítelnicích tanuly i na tvářích u brány stojících žoldnéřů, utkvěly na blýskajících se bodácích jejich, pak opět vznesly se k nebi a opět rozlétly se na několik sekund po bílém povrchu budovy, pak se schýlily k zemi, k prostoru dvora, přeskakovaly s kamene na kámen, při čemž zdálo se, jakoby se chtěly na něco ptáti, tu zase jakoby se usmívati chtěly, tu opět jakoby o něčem vážně a pokojně přemýšlely. Jemné jeho rty několikráte se pohnuly, ba vy-

daly ze sebe i několik nesrozumitelných zvuků, pak zase zahvizdaly jakousi písničku, a v mžiknutí oka opět již se pohnuly jakoby k nějaké nové myšlence.

— Zavolejte jej teď a přiveďte do hovorny — řekl jsem k dozorci a vešel do malé jizby, jejíž dvéře v bráně dozorce mi zatím otevřel. Jizba ta, majíc jediné jen a to ještě vysoko umístěné okno, byla více tmavá nežli světlá, a veškerým nábytkem byla tu jediná dřevěná lavice, velký hrubý stůl a několik stolic.

Usedl jsem si na lavici a očekával příchod nového svého klienta. Ze dvora zaslechl jsem v tom okamžiku několik hlasů. Trestnické shromáždění totiž nevědouc, za jakým účelem jest odvolán jeho miláček, protivilo se tomu; nechtěli dopustiti, aby jej dozorce odvedl. Tento zase mluvil k nim jaksi přísně, avšak hluk a reptání se netišilo — v tom okamžiku uslyšel jsem už u vchodu do brány hlas Kalinského.

— Hej, děti! zvolal. Zticha buďte, zticha! Však mne nevedou na šibenici! Přišel někdo ke mně, chce se mnou mluviti — pohovoříme si a vrátím se, a pak vám budu vypravovati pohádku, že smíchem popukáte!

Nesouladné hučení surového živlu trestnického naplnilo po těchto slovech Kalinského dvůr hluchým a utlumeným šumotem.

V tom vešel do hovorny mladý vězeň. Za ním objevil se dorozce, nevešel však do vnitř, alébrž rozhlédl se pátravě po sednici a vrátil se uzavřev opatrně za sebou dvéře.

Kalinski zůstav se mnou sám a sám, zastavil se několik kroků na prahu a oči jeho, v tom okamžiku chladné spočinuly na několik sekund na mé tváři.

Ze zádumčivosti, jakou jevily jindy tak čilé jeho rysy a z nedůvěřivosti jevící se v jeho pohledu poznal jsem, že domyslil se, že jsem soudcem aneb nějakou jinou úřadní osobností, kterýž přišel k němu, aby vyptával se ho na záležitosti proň nepříjemné.

— Pane Romane! ozval jsem se povstav a kráčeje několik kroků jemu vstříc.

Jmenoval jsem ho zúmyslně jménem křestním a nikoli vlastním, poněvadž jsem se domníval, že zmírním tím nedůvěru, kterou viděl jsem v obličeji jeho a kteráž vznikla v něm asi vůči domnělé mé úřadní moci. Mimo to i hlas můj přiměřený lidem neštěstím postiženým nezdál se

mu také asi právě příkrým, neboť ledové rysy jeho znova se opět pohnuly a zřítelnice oka jeho zasvítila jasnějším bleskem.

Pobídnut snad nějakou myšlenkou či snad nějakým domněním přistoupil ke mně.

— Přicházíte snad, pane, od mých rodičů? tázal se rychle a zadíval se na mne zrakem, v kterémž bylo znáti nepokoj a nedočkavost.

— Vašich rodičův neznám, ani oni neznají mne a také mne sem neposlali, odpověděl jsem.

— Tedy oni ne! pronesl tiše mladý vězeň sklopiv oči.

— Oni tedy ne! opakoval si a mluvil sám k sobě: Ovšem! Kdež by oni si vzpomněli!

Když slova tato tichým avšak rychlým šeptem pohnula rtoma jeho, poznal jsem, že zuby byly jako zaťaty, čelo se zamračilo a pokrylo temnými chmurami, že celá tvář jeho sestarala takřka o celých dvacet let. Pozdvihl opět oči a já spatřil v nich nový pablesk naděje.

— Snad tedy poslal vás sem můj strýc?

— Neviděl jsem vašeho strýce od dávného již času, odvětil jsem opět bedlivě jej při tom pozoruje.

Rty jeho se opět sevřely, proud hněvu za-

plál mu v očích ostrým plamenem a bledá jeho tvář polila se temným ruměncem.

— Nuže, čeho si žádáte ode mne? zvolal poněkud popuzen.

— Jsem vaším právním zástupcem a přišel jsem, abych se vás zeptal na některé bližší okolnosti v celé té záležitosti, kterou mám před soudem hájiti.

Podíval se na mne již upřímněji, ač ovšem opět očima polouotevřenýma. Bylo na něm znáti, že vůbec významu slov mých dobře neporozuměl.

— Domníval jsem se to hned v prvním okamžiku, že jste, pane, úřadníkem. — pronesl.

— Nejsem úřadníkem, — odpovídal jsem — jsem pouze vaším obhájcem.

— Kdo to jest ten obhájce? tázal se prohlížeje si mne od hlavy až k patě svým nedůvěřivým a nespokojeným zrakem, čeho si přejete ode mne? Co chcete se mnou učiniti?

Nemělť patrně ani nejmenšího ponětí o významu soudního zastupování, ni o poměru advokáta vzhledem k obžalovanému.

— Sedněte si a vyslechněte mne, řekl jsem

vlídně, vysvětlím vám, proč tu jsem a co pro vás mohu učiniti i co učiniti povinen jsem.

Sedl si naproti mne a oči jeho, v kterých nedůvěra dosud s nedočkavostí zápasila, utkvěly na mně. Vylíčil jsem mu co nejjasněji hlavní rysy soudního řízení, podíl i zase rozdíl činnosti soudců, žalobce i obhajce, zejmena význam, vliv a povinnosti obhájcovy, zvláště co se týče společnosti zájmů klienta a advokáta.

Poznal jsem ovšem s jakýmsi podivením, že všecko to, co jsem mluvil, bylo pro mého posluchače úplně cizím a neznámým. Poslouchal mne bedlivě a napnutě, čas od času přerušoval mne některými otázkami, svědčícími o veliké neznalosti nejvšednějších zájmův veřejných a týkajících se záležitostí a výkonů soudních. A když vzpomněl jsem úkolu žalobce čili prokuratora, tu pozdvihl hlavu a takto se mne naivně otázal:

— K čemu jest, prosím vás, jeho zapotřebí? Proč on má napadati obžalobou lidi a je tak mučiti? Od čeho jsou tu soudcové? Sotva že jsem se jal vysvětlovati mu celé zařízení, o němž, jak se zdálo, ničeho nevěděl, spozoroval jsem, že

porozuměl mi brzo a výborně; bylo to znáti i na jeho tváři i na tom pohybu hlavou, kterýmž potvrzoval řeči a vysvětlování mé. A když posléze obraceje zřetel ku hlavní záležitosti své řeči, řekl jsem mu, čím jest a čím má býti každý zástupce obžalovaného, tu zadíval se na mne s dvojnásobnou bedlivostí, jíž však opět provázela jakási nedůvěra.

— Proč, pane, — tázal se s obyčejnou už nedůvěrou, — béřete na se úkol, hájiti lidi úplně vám cizí a neznámé? Či věříte ještě, že jsou oni nevinni? A jste-li přesvědčeni, že jsou vinni, proč nimi nepohrdáte?"

— Činím to proto, odpověděl jsem, poněvadž jest to povinností mého úřadu, abych vysvětlil soudcům celou tu záležitost i v jednotlivých, i nejmenších podrobnostech, jakož opět abych před neslušnými podezřeními mohl hájiti nevinu anebo abych vinu — jest-li skutečně nějaká — ukázal v pravém světle. Nepohrdám nikým, neboť soud nad člověkem třeba sebe výstřednějším mně nenáleží; povinností mojí jest, poznati jen důkladně povahu přečinu jeho i to, co bylo příčinou, abych tak z minulosti jeho, z citů i úmyslů, z okolností, kteréž skutek nějaký provázejí, ničeho neopomenul,

co by mohlo zmírniti soud spravedlnosti, co by mohlo umenšiti hanbu a ulehčiti trest.

Když jsem přestal mluviti, mlčel Kalinski po nějakou chvíli zamyšlen. Později nepodívav se ani vzhůru, tázal se:

— A jestliže obžalovaný vyzná se ze všeho před zástupcem svým, zdaž ho neprozradí před soudci? Neřekne-liž jim všecko, co uslyší?

— Nikoliv, odvětil jsem. Podobné jednání zrazuje zástupci právo, svědomí a posledně i vlastní jeho prospěch.

— Toť ovšem pravda! zvolal s jakýmsi výrazem přesvědčení; vždyť, dovíte-li se, pane, že jsem nevinen, anebo že jsem snad méně vinen, než jak jsem souzen, bude to pro vás přece vítězství a chlouba.

— Bude to pro mne šlechetné a poctivé plnění povinnosti — odpověděl jsem vážně.

— Tak tedy opravdu budete mne hájiti před soudem? ptal se po nějaké chvíli.

— Budu vás hájiti s největší horlivostí a učiním seč budu, aby slovo mé odvrátilo od vás onu budoucnost, ze kteréž není žádného vyváznutí, žádné naděje .... Povznesl zrak svůj

do výše a tělem svým učinil náhle takový pohyb, jakoby byl uslyšel cosi úplně pro něho neočekávaného.

— Žádného vyváznutí, žádné naděje! zvolal v nedůvěřivé zoufalosti, — či snad strašení vězňův náleží také k činnosti jich zástupcův? — Vždyť přece vím, že u nás se už lidé nestínají ani nevěší.

— Ale posílají je do nucené práce — pronesl jsem. Máte-liž pak ponětí o tomto druhu trestu?

— Pohlédl na mne očima neobyčejně vyvalenýma.

— Mám, mám, mám o tom ponětí, — promluvil skoro pološeptem, vím, vím o tom: Tam v dolech, v továrnách — s kladivem v ruce anebo při kotouči... dlouho... dlouho...

— A nikdy nevrátí se už nikdo odtamtud tam, kde se narodil... dodal jsem.

Díval se na mne očima takřka skleněnýma. Myšlenky jeho vznášely se v tomto okamžiku daleko od jizby, v kteréž jsme se právě oba nalezali, myšlenky jeho byly patrně někde tam při onom kotouči, o němž mluvil, a zároveň asi v rodném jeho hnízdečku, o kterém učinil

jsem mu zmínku já, zmínku bolestnou, že nikdy se tam nevrátí.

— Pane! ozval se po chvíli. Věřím vám již, věřím, že budete mne hájiti s největším úsilím, abyste mohl odvrátit ode mne tu... budoucnost...

Opakoval slova moje, kteráž mu utkvěla v paměti, skormouceně, načež s novým výbuchem nejistoty se mne tázal:

— Nuže, co chcete věděti?

— Chci se dozvěděti pravdy, úplné, ryzí pravdy — odvětil jsem — jinak nebudu vám moci poskytnouti své pomoci.

Mlčel a ani se nepohnul. Slabé světlo dobývající se do jizby vysokým mřížovaným oknem padalo na něho z postraní. Jeho tvář osvětlena tímto polotemnem stávala se čím dále, tím bledši a bledší, někdy vytryskl na ní i slabý ruměnec, kterémuž mládí jeho a tělesné zdraví nedovolovaly úplně vymizeti ani uprostřed žalářních zdí a vnitřních utrpení.

— Nuže tedy... počal, ale ústa jeho sevřela se opět a hlas uvízl mu v hrdle. Povstal s místa a pozdvihnuv obě ruce, zakryl si jimi čelo.

— Ach! — zvolal pak — nechť stane se už

cokoli! Nikdo nepřichází mi pomoci! Nikdo nepřišel ke mně, aby mne aspoň potěšil, aspoň tak, jako hladí pán svého psa, který již scípá! Marně jsem čekal, marně jsem doufal! Domníval jsem se, že kdokoliv už z nich, — tož přece aspoň jedna dobrá duše nade mnou se smiluje! Přijde — myslil jsem si — pomůže a řekne mi, a třeba tak jako sluhovi, když z domu odchází: „Buď zdráv!“ — A přece jest jich tam tolik, tolik!.. Leč nikdo z nich... Nechť mne bůh tresce, jestliže v tom ve všem nejsou i jejich prsty, i jejich práce!... Vy jste mi člověkem úplně cizím! Přišel jste ke mně z povinnosti! Jsem vám tím, čím i žebrák, kterému darujete almužnu aby hladem neumřel! Ale chcete mne chrániti, budete mne chrániti! Nuže, nechť již se stane cokoli, povím vám vše!

Byl to v pravdě proud slov, kterýž takto proudil ze samé hlubiny prsou, vzedmutých vlnami hořkosti a žalosti.

Chvíli ještě jakoby váhal, pak zvolným, nejistým krokem přistoupil blíže ke mně.

— Ano, ano! řekl — já jej... já jej...

Slovo, které měl říci, dusilo ho, zbavovalo ho sil, zachvěl se, opřel se rukoma o stůl.

— Učinil jsem to — dokončil pak náhle, načež klesl spíše nežli usedl na stolici, ukryl do dlaní rozpálenou tvář, takže jsem cítil horoucí jeho oddech i na své tváři i na svých rukou.

Několik minut trvalo mezi námi hluboké mlčení. Onen rázný, mladý junák, jehož pružnost, ráznost a pyšnou jakoby o ni nedbalost jsem s udivením před několika čtvrthodinami pozoroval, změnil se v tomto okamžiku spůsobem prapodivným. Jeho čin vykreslený barvami vlastního jeho vyznání stanul před ním ve své celé hrůze, zatřásl jeho svědomím, vpálil mu na čelo plameny studu a prsa jeho naplnila se pálícím ho ohněm. Seděl tu přede mnou nepohnutě, mlčky, a tvář jeho měnila se tu brzo v ohnivý nach tu opět v smrtelnou bledost.

Po chvíli klesly mu ruce s obličeje a on pozdvihnuv živě hlavu chopil se mojí ruky.

— Jsem velmi mladý! — zvolal. Oni nemohou mne tak krutě trestati, není-liž pravda? Vždyť musí míti ohled na to, že jsem tak mlád, na to, že musím žíti ještě tak dlouho . . .

— Bohužel! — pravil jsem — dlouhá leží před vámi ještě budoucnost. Ale ukon-

čil jste již osmnáctý rok a následkem toho má soud právo diktovati vám tresty nejtěžší.

— Či snad už ten člověk . . . ten, který je mým žalobcem, který mne haní, či snad už řekl, co se má se mnou stát?

— Možná, odvětil jsem, již napřed lze tušiti, co asi řekne, to asi totiž, dodal jsem, jaký trest vyměřen jest právem na přestupek jako jest váš.

Náhodou měl jsem s sebou jeden ze zákonníků trestních, a podal jsem mu ho a ukázal na článek, ve kterém uvádějí se tresty na vraždu spojenou s krádeží. Knížku tu vytrhl mi takměř z rukou, přiblížil se k oknu a jal se polohlasitě čísti místo, kteréž jsem mu ukázal. Ačkoliv četl velmi zvědavě, šlo mu to přece jen obtížně. Nad některými slovy se zastavoval, jiná četl poněkud skomoleně a slova víceslabičná musil si takřka odslabikovat. Spozoroval jsem, že mladík ten, kterýž před chvílí dal na sobě znáti úplnou neznalost nejhlavnějších věcí a záležitostí společenských, sotva dovedl také čísti. Musil býti patrně nedobře vyučován. Když dočetl, obrátil na mně zrak svůj plný udivení.

— Avšak, zvolal, to jest psáno o násilí, o

krádeži, a já přece jej nechtěl násilně zabíti aneb okrásti.

— Může býti, odpověděl jsem, já vám třeba i uvěřím, že se to tak stalo, ale proto, aby se moje víra stala vám prospěšnou, jest potřebí, abych o tom přesvědčil i jiné . . . Podejte mi důkazy, že to, co pravíte, jest pravdivé, vypravujte mi vše, vyličte mi celé své žití, všecko to, co se sběhlo před onou osudnou chvílí, všecky dojmy a pocity, okolnosti i poměry, kterými to vše bylo provázeno . . .

— Dobře, řekl usedaje si, řeknu vám všecko, vyzpovídám se vám, jako knězi.

Podobné výrazy polouděinské pololidské mísily se v jeho řeči stále s jinými, kteréž více méně zřejmě prozrazovaly v něm dítě vyšších kruhů společenských. A takovou i mluvou složenou ze slov naivních i neuhlazených i zase lahodných a trefných vypravoval mi celou historii krátkého svého života. První její polovice byla dosti obyčejna. Žil na vsi s bratry svými i sestrami. Měl francouzkou vychovatelku a do 12 let i francouzkého vychovatele. Je parle français, monsieur! dodal s úměvem, v kterém bylo znáti trochu ironie.

Ona doba, v níž vedlo se mu jako andělíčkovi, byla dobou, v níž dán byl na gymnasium v okresním městečku, sousedícím se statky jeho rodičů. Bylo mu 15 let, když ukončil nižší gymnasium a když vrátil se opět pod střechu otcovskou zároveň se svým starším bratrem Juliem, kterýž vystudoval pět tříd. Julius, pravil — miloval tenkráte asi dvacet děvčat a tu vymazał na sebe takměř denně skoro celou lahvičku parfumu. Co se mne týče, nemiluju voňavek a vlasy své nikdy jsem si nemazal aniž jinak upravoval, ale po celá tři leta miloval jsem na vzájem Žofii Burakiewiczovu a meškávaje někdy návštěvou u jejího otce, kterýž byl cukrářem a zároveň i restauraterem, bavíval jsem se velmi vesele se svými kolegy ano mnohdy i s úřadníky. Umím též hráti kulečník tak, prosím, že se všichni markeři musí přede mnou schovati . . .

— Hrával jste zajisté asi také v karty? — přerušil jsem jej na chvíli.

— V karty se sice také hrávalo — odpověděl — avšak nemnoho. Nemiloval jsem vůbec nikdy mnoho hru v karty, neboť při nich musí se sedět, a ve mně vždycky vězí jakýsi rarášek, kterýž mnou lomcuje na všechny strany. Musil-li jsem

hráti, položil jsem se, nebo sedl, a při tom napadla mne taková nuda, že bych byl šel třeba do pekla, jen kdybych byl mohl vůbec jíti, něco poslouchati, na něco se dívati a třeba i dáti se páliti v pekelné smole, jen abych něco cítil... Julius, můj bratr, ten dovedl třeba celé hodiny vyseděti před zrcadlem, anebo zase ležeti břichem nahoru, a když mu nikdo nepřekážel v tom, aby si mohl co nejlépe vlasy rozkadeřiti, když měl chutný oběd a když se mohl po obědě pěkně vyspat a večer pak za děvčaty chodit, tu byl už nejšťastnějším člověkem pod sluncem... Já jsem, pane, před zrcadlem nikdy nesedával, neboť co v tom tak zvláštního, dívati se na vlastní svou tvář! spáti pak nemohl jsem nikdy více, než pět hodin denně, a stávalo se i často, že po dva až tři dny mimo chléb a vodu nic jiného v ústech jsem neměl... nemohlť jsem jísti, neboť mne stále cosi pálilo, a jak jsem si sedl ke stolu, tu mne to takřka z křesla vyhouplo...

Zdálo se, že nezná ani jasně své síly, ale já poznal jsem dobře, v čem síla jeho záležela. Onen rarášek, o němž děl, že sedával v něm a že ním lomcoval na všechny strany, byla jen rozvášněná, vřelá krev, bujná a nepokojná mysl,

neustálené ještě nervy, a ohnivá obrazotvornost. Z bohatých těchto a stejně nebezpečných živlův, kteréž mají vliv na každou povahu, může se zroditi bohatýr věčně činný a šlechetný, ale může z nich povstati též zločinec. Proč tento mladý člověk v tak jaré době svého žítí nerostl raději a nerozkvétal v bohatýra, proč stal se zločincem? Na tuto vnitřní svou otázku nalezl jsem odpovědě ve slovech vězně samého.

— Nudil jsem se, pane, doma tak, že tu bylo další žítí vůbec nemilým a nepříjemným. Neboť jaký to tam, pane, život? Otec buď celé dny a týdny honí po lesích anebo doma dřímá a kouří, anebo se sousedy hraje preferance, matka pak a starší sestra doma nejsou nikdy, jezdí si po sousedstvu a ku přátelům, kterých máme celou řadu. Julek spí do 12 hodin, potom se češá a obléká, napouští se voňavkami a jede tam, kde jsou bohaté nevěsty, neboť se chce bohatě oženit; mladší sestra Hedvika, dobrá to dívenka, avšak ještě pod dozorem vychovatelky, brnká půl dne na piano a druhé půl dne stráví s vychovatelkou při čtení románů. A tak sotva že jsem tam přežil jeden rok, zprotivilo se mi takové žití, že chtěl jsem se už skoro oběsit,

avšak rozmyslil jsem si to a jel jsem s Michalkem, synem našeho hospodáře, do městečka, kde trávil jsem dva týdny. Bylo mi tam veselo a od té doby, jakmile jsem se nudil, věděl jsem už, co mám učiniti. Nejhůře bylo to u mne s penězi; v kulečníku a kartách se brzo sice vyhrálo, ale zase brzo prohrálo — a v kartách zvláště jsem často prohrával, neboť hrál jsem nemysle při tom ani na hru, ruce mi takřka hořely a já ani často sám nevěděl jsem, co jsem činil a mluvil. Prodal jsem jednou hodinky, podruhé frak...

— Tehdáž už jste měl také frak? ptal jsem se.

— Bylo mi už šestnáct let a měl jsem už dva fraky, v kterých jsem se časem s bratrem Juliem ukazoval na večerních besedách. —

Později prodal oba fraky a dva elegantní kabátce, pak žil v městečku z peněz prodaného jakéhosi zlatého prsténku.

— Prádla — pokračoval — měl jsem vždycky velmi málo, to jsem tedy neprodával, ale když už jsem pak nic neměl na prodej, vypůjčil jsem si u známých Michalkových několik rublů . . . Tak jsem si tedy celý rok vypomahal, jen abych mohl aspoň tři měsíce žíti doma a devět v mě-

stečku. Avšak ani tu nebylo mi příliš dobře, časem zmocnila se mne taková lítost, že jsem běžel do polí, vrhl se na zem a plakal tu celé hodiny...

— A nač jste tenkráte pomýšlel, když vás takový osud stihl? —

— Věru, pane, sám to ani nevím. Zdávalo se mi, že tam někde daleko za lesy a horami nalezá se nějaký široký svět, svět to jasný, krásný, kterýž ale neznám a na kterém lépe se musí dařiti lidem, nežli se dařilo mně v městečku.. Hedvika předčítala mi jednou z knihy o tom vlašském generalovi, vy víte, o tom slavném — jak se jen jmenuje?! Aj — Garibaldi! Ano, o tom mi Hedvika jedenkráte předčítala a tenkráte chodil jsem asi dva dny jako bez ducha i myslil jsem, že zšílím...

— Či snad jste toužil, činiti to, co činil Garibaldi?

— Ah, pane! Jak šťastný byl ten člověk! Jsem přesvědčen, že on nenudil se nikdy!

Slovo „nuda“ opakovalo se v jeho řeči několikráte, tak jakoby mělo býti ohlasem celé té smutné písně života, které jsem naslouchal. Chtěl jsem však sáhnouti ještě hlouběji.

— A proč, pravil jsem, nezaměstnával jste

se, místo toho, abyste jel do městečka, něčím jiným? Nedělal jste nic v domě anebo snad někde za domem?

— A což bych já, pane, měl dělat? ptal se mne se srdečným leč hlubokým jakýmsi podivením.

— Mohl jste na příklad pomahati otci v hospodaření.

Podivení jeho nad tím zvětšilo se ještě více.

— Což můj otec zabývá se snad hospodářstvím? zvolal.

— Nuže zabývá se ním tedy váš bratr — a v tom případě měl jste pomahati bratrovi.

— Julek! Julek měl by hospodařit!!

To řka zasmál se hlasitě jako by něčemu, co vůbec ani pravdě podobným nebylo.

— Jak to? — řekl jsem, což nikdo se nestará na statcích vašich rodičů o hospodářství?

— A správce? — pokračoval mladík s takovou jistotou, jakoby vypravoval tak obyčejné faktum, že nechápal ani, jakým spůsobem mohlo se státi, že já o tom ničeho nevím.

Čím dále tím jasněji poznával jsem podstatu celého zjevu a tím více bylo mi těžko kolem srdce.

— A když tedy — pokračoval jsem — nepřišla vám nikdy myšlenka taková, abyste se oddal hospodářství, zdaž nepomyslil jste aspoň na to, abyste ukončil školy, a odebral se pak na universitu, zde abyste si zvolil nějaký stav, kterýž by na vás vyžadoval stálého nějakého zaměstnání, stálé nějaké činnosti — a tak abyste se zbavil oné nudy, kterouž jste tak nenáviděl.

— A jakýž to mohl býti stav? — tázal se.

— Mohl jste se státi lékařem, právníkem, technikem, inženýrem, snad i konečně spisovatelem, anebo — poněvadž milujete stálý pohyb a čilost — učeným cestovatelem.

Podíval se na mne očima široce otevřenýma. Viděl jsem, že na rtech snášela se mu odpověď, že byl synem statkářovým, ale vrozená bystrost nedovolovala mu zjeviti v tomto okamžiku, kdy obklopovala ho jiná už atmosfera, vše to, co na mysli mu tanulo, a tak zaryla se odpověď ona opět hluboko v nitro jeho. Ptal se mne jenom na význam všech těch stavů a úřadů, kteréž jsem mu jmenoval. Věděl dobře, čím jest a jaké plní povinnosti lékař, povolání i povinnosti právníka poznal již z větší části z rozmluvy se mnou. Činnost inženýra a technika viděl již jen ve

velmi bledém světle, ale pokud se týče učených cestovatelů, ty představoval si v podstatě jakýchsi mýthických figur, kteréž připomínaly mu nezapomenutý ještě a také hlavní základ vychování jeho — pohádky jeho pěstounky.

Otálel, ba váhal jsem okamžik s odpovědí na všechny ty otázky, kterýmiž mne obsypával, záře při tom planoucíma očima plnýma zvědavosti. Nevěděl jsem, učiním-li dobře, představím-li zraku tohoto nešťastného a pohaněného mladíka obrazy všech rozličných a posvátných drah tohoto života, na nichž lidé nalezají štěstí a čest. Tu vzpomněl jsem si, že musím vniknouti do základu citů jeho a prozkoumati důkladně, k jak vysokému stupni byl duch jeho vyvinut, a pokud otráven byl zlými vlastnostmi smutného tohoto světa a života, o kterémž mi vypravoval. Počal jsem mu tudíž krátce a jasně vykládati o veliké té dílně, v níž pracují miliony pracovníkův — každý podle svého spůsobu, podle svých sil a podle svých potřeb. Nepřerušoval mne v řeči ani slovem, viděl jsem jen, že slova moje zajímala ho nesmírně, že lapal takřka každé slovo s velikou chtivostí, že rozvíjel z nich celé řady nových u sebe pojmů a že jeho čilá, ohni-

vá obrazotvornost kreslila si na jich základě obrazy snad ne příliš pravdě podobné, ale aspoň podobné oněm neznámým, rozsáhlým, krásným krajinám, o kterýchž snil, když vrhl se na zem za zdmi ošklivého městečka — tam uprostřed širých polí, aby se vyplakal z té pracující v něm tajemné jakési tesknoty. Když jsem dokončil, nepromluvil po nějakou chvíli, oddychoval však těžce; pak učinil rukou jakýsi pohyb hněvu a nechuti . . .

— Vzal ďábel — zvolal temně, — všecky ty moudré lidi, kteří tak dobře drží v pěsti své šňůry od houpaček! Mně té moudrosti nenaučil nikdo! Letěl jsem, kam mne vítr nesl a spadl jsem, abych si — zlámal vaz!

Slova jeho páchla hrubějším poněkud obyčejem těch míst, v kterých strávil svou mladost, avšak jak velikou vypovídal jimi pravdu! Neměl v silné své ruce vůdce svého života a činův, — nedánoť mu také velkého poučení — i letěl opravdu tam, kam nesl ho vítr ničím nekrocených a k žádnému určenému cíli se nenesoucích vášní!

— Zabřednul jsem do dluhů — pokračoval dále — židé i soudruzi moji při zábavách u

Burakiewicze půjčili mi peníze, jsouce přesvědčeni, že můj otec jim vše zaplatí. Dovedl jsem to asi rok jakž takž ukrýti, snad také trvalo to déle, ale později dozvěděl se to už otec, zaplatil sice dluhy, ale mně za to uštědřil nemálo křiku a plísnění. Celé půl dne huboval mne a dokazoval, že mu působím jen hanbu, že jsem prokletým dítětem, hlupákem, lotrem a že už nikomu nezaplatí ani krejcaru, a jestli že bych si ještě od někoho něco půjčil, že mne vydědí, že se mne sřekne a že to ve všech novinách uveřejní.

— A když vám to vše takto řekl, přerušil jsem ho v řeči, co učinil váš otec?

— Což měl činiti? — odvětil on. V ten den sjelo se k nám mnoho sousedův i jeli tedy do lesa na lov a když se vrátili, celou noc jedli, pili a hráli preference.

— A matka? tázal jsem se — tať zajisté asi plakala, když dozvěděla se o vašem jednání a zajisté poučila vás, co byste měl činiti . . .

— Matka! — pravil. Matky ani takřka v domě nebylo.

Výstupy s otcem opakovaly se několikráte, nebyly věru s to umlčeti vnitřního toho ďábla,

toho raráška, kterýž hnal mladíka za zdě rodiště jeho, za ony zdě, naplněné jen nudou a snem, přerývané zde onde toliko pazvuky a ozvěnami myslivecké trubky, řinčením talířů anebo klením. Julek totiž hašteřil se tehdáž stále s nejstarší sestrou Františkou, Františka zase hádala se s Julkem, s Hedvikou i s matkou, neboť byla na celý svět rozzlobena, že se nevdává. A matka, kdykoliv vkročí přes práh domu, hádá se s otcem, s Františkou i s čeledí. Můj strýček a jeho synové zřídka kdy k nám přijížděli, neboť u nich jest zajisté docela jiný život a proto nemohl se jim nikdy líbiti ten, jakýž u nás panoval. A komu se také mohlo jen u nás líbiti?! Já za rok na to přestěhoval jsem se už nadobro do městečka. U Burakiewiczů přestal jsem už bývati návštěvou, neboť bylo tam draho a kromě toho oděv můj valně již byl sešel, takže jsem se styděl ukazovati se před známými mého otce a bratra s roztrhanými lokty a rukávy . . .

— A kde jste po ten celý čas bydlel?

— U vdovy Dziecierské.

— Kdo to jest ta vdova Dziecierská?

Sklopil oči a váhal po nějakou chvíli s odpovědí.

— Jest to majitelka téhož obchodu s likéry, v kterémž jsem byl onoho večera, když . . . když . . . .

Bydlel tedy u majitelky obchodu, málo různícího se od obyčejné, sprosté krčmy.

Bádal jsem však ve svém účastenství dále.

— A vaši rodiče? — pravil jsem. Váš strýček, bratři a bratranci? Což ti nepřijížděli do městečka, nedbali o to, aby vás přemluvili, byste se vrátil domů a abyste lépe . . . .

— Strýc vůbec nepřijížděl a říkával všem, že se za mne stydí a že mne nechce ani vidět; otec pak byl sice za svými záležitostmi několikráte v městečku, huboval na mne, lál mi, ale mně na tom už mnoho nezáleželo.

— A proč vám na tom nezáleželo?

— Ale prosím vás, pane, činil on snad něco lepšího, nežli já?

— A nejel jste s otcem domů?

— Ano. Jel jsem s ním domů jednou, ale nemohl jsem to doma déle vydržeti nežli tři dny. Otec mi lál, Julius mne týral kde mohl, ba i čeledi poručili, aby se mi vysmívali. A při tom ta ďábelská nuda . . .

— A matka? tázal jsem se.

— Matka doma nebyla.

— Vrátil jste se tedy opět do městečka?

— Vrátil. Ani koně už mi na cestu nedali, odešel jsem pěšky... a od toho času nepřijížděl už nikdo ani ke mně ani pro mne.

— A z čeho jste byl živ?

— Ah! — řekl — rozličně. Dziecierská živila mne zdarma, neboť očekávala, že jí to někdy s pořádným úrokem vrátím... šaty měl jsem už rozedrané... Hrával jsem u Dziecierské v kulečník a karty, a někdy jsem i také vyhrával...

Zadíval jsem se do obličeje jeho pozorně a dal jsem mu jednu z nejzávažnějších otázek, kteréž jsem vůbec k němu měl:

— Odkud jste měl ony peníze, kteréž komise u vás nalezla při prohlídce, či nevzal jste je z kapsy onoho člověka?

— Měl jsem je z prodeje medalionu, kterýž nosil jsem u hodinek a kterýž dlouho, dlouho nosil jsem u sebe, pomýšleje na to, že prodám ho také a že pak půjdu do světa...

— Proč?

— Sám jsem nevěděl a nevím. Chtěl jsem odejíti do nějakého velikého města, kde by mne nikdo neznal.

— Styděl jste se snad někdy za své postavení?

— Nu — odvětil — vždyť člověk přece není ani z kamene ani ze železa.

Vrátil jsem se opět k hlavnímu předmětu naší rozmluvy.

— Komu a kdy jste prodal onen medalion? ptal jsem se.

— Dziecierské, pane — odpověděl už beze všeho váhání — bylo tojen několik hodin před tím proklatým večerem. Druhého dne z rána chtěl jsem si najati vozík, odejeti k železné dráze a koupiti si lístek na cestu . . . sám ostatně jsem ještě nevěděl, jestli do Varšavy nebo do Petrohradu. Dziecierská zapřela to, že medalion koupila, neboť medalion onen měl čtyrykrát tak velkou cenu, nežli mi zaň dala — a ten člověk ostatně, pane, byl jejím bratrem.

Díval jsem se mu bedlivě hluboko do očí, i poznal jsem skutečně, že mluví pravdu. Výraz v jeho pohledu, jeho postava, hlas — to vše bylo si pojistilo u mně už úplnou důvěru. Byl jsem přesvědčen, že kdyby i chtěl, nebyl by mohl přede mnou nic ukrýti. Byl pronásledován, týrán, opuštěn a ve mně viděl jediného člověka, kterýž

přinášel mu pomoc a potěchu. Učinil jsem však ještě jednu zkoušku, abych se přesvědčil o pravdivosti slov jeho.

— A což — pravil jsem — mohlo se státi s oněmi penězi, kteréž viděli lidé u onoho člověka ještě čtvrt hodiny před činem a kteréž u mrtvoly nalezeny již nebyly.

— Ah, pane, zvolal — oni je vzali! Oni je dozajista vzali, když našli ho už mrtvého. Kdybyste jen, pane, věděl, jací jsou to lidé! Ó, kdybych já je byl znal dříve tak, jako jsem je poznal přemýšleje o nich po několik měsíců... utíkal bych, pane, daleko od nich, až někam na konec světa! Můj bože! můj bože! Který to ďábel přivedl mne k těm lidem a učinil mne jich soudruhem?! Oh, já nešťastný! Já nešťastný! Proč jsem před nimi neutíkal už dříve?! Oni, pane, ukradli ty peníze, vzali je mrtvole a řekli, že jsem to učinil já...

Mohl jsem se domnívati, že mu ze skrání krev vytryskne, neboť žíly jeho studem a hrůzou naběhly a čelo jeho potilo se krvavým ruměncem. Zakryl je v dlaních svých a sedě tu tak s hlavou svěšenou v postavě skroušené a zlomené, vyprávěl mi tichým, přerývaným hlasem, že bratra

Dziecierské viděl onoho večera poprvé v životě, že byl požádán od něho ku společné zábavě, že začal s ním hráti v karty a že již prohrál několik rublů, když zpozoroval, že byl obehrán falešnými kartami. Vzchopil se od stolu, u kterého hráli, roztrhl a rozházel po jízbě karty a nazval bratra Dziecierské podlým šejdířem. Tento po nějaké chvíli klení a láteření pozdvihl ruku a dal mu políček. Zajiskřilo se mi až v očích, — vypravoval vězeň — v uších mi to hučelo... nevěděl jsem ani, co činím, ale zdvihl jsem hůl, kterou jsem držel v ruce, neboť chtěl jsem právě odejíti z toho proklatého domu — a udeřil jsem ho do hlavy... Silný jsem, pane... velmi silný na své mládí... musil jsem jej tedy udeřiti mocně a na nešťastné místo, takže stalo se neštěstí...

Zamlčel se. Zrak jeho v této chvíli utkvěl na zemi. Po několik minut mlčeli jsme oba...

Nyní teprvé viděl jsem jasně jako na dlani děje člověka, který seděl tu přede mnou v trestnickém oděvu, nyní teprvé poznal jsem jeho nejvlastnější povahu, duševní proces, který odbyl se v nitru jeho, vše to nejbližší — a přece zase téměř žádný pramen osvobození jeho, jeho pře-

činu, bídy a zhouby. Toto dítě zámožného šlechtického dvoru dostalo na dráhu života věru menší část toho světla, nežli bývá ona, kterou i ubozí dělníci obdařují častokráte své syny. Fysiologické i duševní vlastnosti jeho bytosti byly stejně zapomenuty a stejně zanedbány. S jedné strany rostl jako divoká rostlina vinoucí se vzhůru do výše, jako láva vulkanická, s druhé strany opět zůstal dítětem pozbaveným veškeré svědomitosti, povinností, přízně, podpor; nikdo jej neupozornil na spanilé úkazy a nebezpečná bezcestí v životě. Nebyla v něm pěstována povaha, a vzdělání jeho ponecháno bylo tak jako u jiných náhodě v domněnce, že náhoda ta ho vypěstí, zušlechtí asi tak, jako obyčejně jiné. Bylť odevzdán sobě samému i nemohl přirůsti k tomu, žíti tomu, k čemu přirůstali jiní, čím žili jiní. Jako pták se zdrchanýma křídloma potácel se v kleci semo tamo a plahočil se uprostřed těsného jen prostranství. Rozšířiti sobě prostor ten nemohl, neboť bylo v něm všecko nesouladné a nejasné, lomcovaly ním náruživosti a vášně, kterým nerozuměl, pracoval v něm první pud, jehož významu neznal a snášely se nad ním někdy i vyšší touhy a šlechetné stesky, ale on nevěděl,

jak jich užíti. Cítil jenom, že nehodil se k tomu, co jej obkličovalo, cítil, že trpěl a léky proti tomuto utrpení hledal tam, kde je viděl. A jiného neviděl ničeho, neboť rozum jeho a vůle zůstávaly zakryty v temném šeru.

Poslední katastrofa, kteréž podlehl, byla již jen určitým výsledkem, součinem všeho toho, co jí předcházelo. Každý člověk žijící tak, jak on žil, byl by se snad dopustil toho, čeho on se dopustil. Koule valící se se stráně může zrovna tak valiti se do propasti jako opět vedle ní. Záleží to už od náhody, od toho, zdali uprostřed cesty, kterou spěje, nalezá se dolina, či nikoliv — nalezá-li se tu, nemůže zastaviti se na pokraji jejím, ale nesena jsouc proudem, musí býti poslušna všech okolností a poměrů cesty, po které letěla.

Původ činu mladého Kalinského složil se v mých myšlenkách v následujícím pořádku: tam, kde jest povaha ohnivá, vášnivá, bez vůle i rozumu i působivé schopnosti ku dobře zvoleným cílům, tam musí býti žití bouřlivé, neurovnané a nepořádné — a kde je život nepořádný, tam musí býti orgie, kde jsou orgie, tam jsou i spory a hádky, a kde jsou spory a hádky — tam může se státi vražda.

Kdyby byla hůl mladého jinocha neměla těžký železný knoflík, byl by výsledek zajisté zcela jiný; byla by to bývala obyčejná krčmářská hádka... vždyť přece nezavinil ten kousek kovu tuto vraždu, ale nástroj, místo a společnost — to vše zavinilo a vyvolalo nejprvé — hádku.

Pozdvihl jsem oči a setkal jsem se s utkvělým na mne pohledem vězně. Pohled ten jakož i celá jeho tvář nesly na sobě výraz, kteréhož dříve jsem si ani nepovšíml. Byla v tom všem jakási podivná lahodnost, jakýsi druh citlivosti:

— Kterak jste, pane můj, dobrý! pravil z ticha. Jak jest mi blaze, že jsem vám uvěřil, že jsem svrhl se srdce svého ten rozpálený kámen, kterýž na něm ležel od té doby, kdy poprvé klamal jsem před soudem. Jsem přesvědčen, cítím to, že mi, pane můj, nic zlého nepřejete...

V tomto okamžiku poznal jsem více než kdy jindy, že všecka ta slova, kteráž slyšel jsem kdy o poutu spojujícím lidi s lidmi, a třeba mnohdy i nejméně známými a nejvíce nahodilými, nejsou pouhou citlivůstkou aniž prázdnou, lichou nějakou frásí. Pocítil jsem v sobě ozvěnu bratrského milosrdenství a slitování nad tímto nešťastníkem, nad tímto zničeným dítětem.

Schýlil jsem se k němu a tázal se vlídně.

— Řekněte mi, zdaliž vám nikdy neřekl nikdo o velkých povinnostech, jakými jest člověk zavázán a jakéž povinen jest plniti na zemi, o potřebě opanování sama sebe, o potřebě práce, o čistotě myšlenek, rukou a svědomí? Nemluvil s vámi o tom nikdo nikdy?

Díval se na mne očima, kteréž citlivost a lahodnost jakási učinily v tomto okamžiku podivně klidnými a průzračnými.

— Nikdo — odpověděl zticha.

— Či vůbec nikde nedozvěděl jste se o tom, čeho žádají na vás vaše city, vaše činy, váš rozum, kraj váš a vaši krajané?

V tom okamžiku prokmitlo v zřítelnicích jeho jasné světlo.

— Slyšel jsem o tom, ale nerozumím dobře, co to má znamenati.

— A nikoho jste — pokračoval jsem — nikoho jste nemiloval tak velmi, tak mocně, aby láska ta varovala vás před zlem? Ani otce, ani matku, ani bratra, ani sestry?

Zavrtěl hlavou a zašeptal:

— Nikoho!

Povstal jsem s místa, ucítilť jsem, že v oku

mém zaleskla se slza, že mne pálí a že opět vysýchá v plamenech dojmů.

Bylo již pozdě. Dozorce mezitím několikráte podíval se do jizby, a když již se smrákalo, musilo se vše uzamknouti.

Rozloučil jsem se s mladým vězněm a když jsem vešel branou ku vratům otevírajícím se směrem do ulice, viděl jsem, jak stoje ve dveřích hovorny doprovázel mne svým pohledem...

Překročil jsem žalářní práh s hlavou rozpálenou a srdcem přetěžkým...

Osud mladého Kalinského měl dojíti svého rozhodnutí v přelíčení již asi za osm či devět dní a já nemohl si dosud utvořiti ustálený návrh na obranu vězně, jehož postava i celý obraz dosud tkvěly mi v tak živé paměti.

Byla to jedna z nejtěžších úloh, jež se mi byly naskytly v nepříliš ještě dlouhé mé karrieře; že byl on pachatelem činu, pro který byl obžalován, o tom vzhledem k vlastnímu jeho vyznání pochybovati jsem nemohl a vyznání to musilo zase zůstati tajemstvím, z kterého nesměl jsem před soudem čerpati žádného užitku, ni prospěchu. A kdybych byl chtěl setrvati při zapírání zločinu toho, nemohl jsem zbaviti svého

svěřence všech těch důkazů, kteréž tak jasně svědčily o jeho vině a naopak vina ta nabývala pak tvářnost pro něho daleko horší a hroznější nežli by se to mohlo státi, kdyby se mohla celá historie vylíčiti v pravém světle. Trestní zákon veliký činí rozdíl mezi vraždou spáchanou v návalu hněvu aneb v sebeobraně a takovou, kteráž spáchána byla úkladně a k vůli krádeži.

Jak se skutečnost měla, dopustil se Kalinski vraždy v okamžiku vzrušení, v návalu hněvu a bráně se ranám, jimiž mířil naň jeho protivník, — avšak nalezené u něho peníze a počtem právě tolik, kolik viděli jich před tím lidé u zabitého, dodávaly činu stupně takého, že musil míti v zápětí svém trest nejtěžší. Mravní význam činu změnil se rovněž velice oproti prvním neb druhým důmínkám, na vrub jichž se vše připisovalo. Kdyby se bylo dalo nezvratně dokázati, že Kalinski ony peníze, které u něho našli, neměl od zabitého, ale že měl je od někud jinud, byla by bývala míra hanby pro něhož tak zmenšena, jako surovost sama a jako trest. Avšak tu právě naskytly se veliké překážky.

Dozvěděti se a přesvědčiti, že zabitý užil ku hře falešných karet, kteréž vlastně osudný ten

spor a osudnější ještě jeho konec zavinily, nebylo možno, neboť všichni svědkové v celé té záležitosti co nejvíce se přičiňovali, aby zakryli veškeré tyto nepřístojné a ošklivé věci, kteréž se dály na místě, kdež oni dlívali.

Majitelka obchodu byla sestrou zabitého, hosté její opět jeho přáteli a soudruhy. Syn ze dvora šlechtického, zbloudilý uprostřed maloměstské žebroty, byl pro ně předmětem zisku a výpočtu zakládajícího se na očekávaném jeho dědictví. Bylť on v tom hnízdě nešlechetníkův a hanebníkův ptákem, na kteréhož, když klesl, vrhli se všichny, na kteréhož pak i slintali a metali kameny pro vlastní ochranu, ze skryté snad závisti, snad z jedovaté radosti.

Postavení moje bylo obtížné. Nemohl jsem, nesměl jsem srovnati se s tím, aby člověk, jehož obranu mi právo přiřknulo, byl souzen za skutek zcela jiné povahy, nežli jaký skutečně spáchal. A jediný důkaz, který ještě mohl odhaliti anebo aspoň značně přispěti k odhalení pravdy, spočíval v rukou ženy, kteráž patrně sotva by důkaz ten vložila do rukou mých či jakýchkoli. A bez jejího v celé té věci účastenství musilo veškeré mé tvrzení zůstati hluchým a bezvýsled-

ným. Nemyslil jsem také tvrzení svého užívati jako věci všední, na kterouž právo nic nedbá a kteréž tedy také právník ani bez posměchu užíti nemůže. Kdyby Dziecierská byla nakloněna vyznati pravdu . . . myšlenka ta jako bleskem přelétla mi myslí, neboť podle toho mohl bych osnovati dále, po stopách jejích mohl bych kráčeti dále po trudné sice ale pro mne nutné cestě zastupování a hájení člověka ovšem vinného, ale už méně vinného, než o tom podávala důkazů obžaloba. Kdež však a jaké byly by asi ty prostředky ku změkčení a pohnutí oné ženy rozjitřené a v ukrývání pravdy silně důsledné? Nebyly povinny na to pomýšleti osoby, které byly krví nejbližšími tomuto nešťastnému chlapci, otec jeho, matka? Nebylo-liž to jejich péčí, aby vlastní jich syn nestal se ještě více nešťastnějším nežli toho skutečně zasluhoval? Jejich veřejné postavení jakož i sama bolest, kterouž v podobných případech u rodičů spatřujeme, mohly snad ovládnouti ženou, jež držela ve své ruce hlavní uzel osudu jejich syna, mohly ji snad pohnouti aneb aspoň přivésti před soud — a to se slovem pravdy v ústech. Právo nepřekáželo jim v tom, svědomí jim to poroučelo, srdce jim to velelo.

S jiné stránky bylo zde tak zvanou polehčující okolností zanedbané a zbloudilé vychování mladého vinníka, zvláště ale nezdravé, pokuď se týče mravnosti, okolí: lenost, nelad, nuda i chladnost citů uprostřed nichž on rostl křivě a vyvíjel se ledajak. Chtěl-li jsem tuto okolnost vytknouti před soudem, musil jsem důtklivé a studem naplňující výčitky činiti lidem, kterýchž jsem ale opět osobně ani neznal. A což kdyby snad výčitky ty i v nejmenším byly nespravedlivými? Což kdybych byl chtěje zmenšiti neštěstí a hanbu zločinného syna, vmetl nezasloužené břímě studu a nové bolesti na šedivou hlavu nepříliš zajisté moudrého — neboť to už jsem se během toho času dozvěděl — avšak poctivého otce, nepříliš pracovité a starostlivé — neboť ani o tom nebylo žádné pochybnosti — ale dobré a milující matky? Cítil jsem, že obviním-li rodiče, abych tím z části umenšil vinu synovu, odvážím se ke kroku velice povážlivému a že kroku toho nebudu se směti dopustiti lehkovážně. Seznání mladého Kalinského a jeho vypravování o rodném domě jeho velmi mnoho mi o tom všem pověděl, byl jsem úplně přesvědčen, že stalo se vypravování to v nejlepší víře, avšak přesvědčení ono nestačilo přece ani

mému svědomí ani mému rozumu. Dobrá víra, s jakou člověk něco tvrdí, není ještě úplným rukojmím o pravdivosti tvrzení jeho.

Nemluvě ani nepravdu a nemysle ani na nějaký klam, mohl přece zase jen mladý Kalinski mluviti a mysliti o rodičích svých mnoho věcí, kterýchž v pravdě, ve skutečnosti ani nebylo aneb které byly jinými — jinými aspoň než jak on je poznal a pozoroval. I nemohl jsem tudíž při zastupování vzhledem k mému svědomí bráti podílu na jeho možných omylech. Jestliže už mi povinnost kázala tupiti, tu musil jsem tupení své opříti o pravdu, musil jsem býti před soudem samočinným, samočinným ve všem: i ve skutečném poznání osob i okolností.

A s takovými tedy myšlenkami vsedl jsem časně z rána na poštovní bryčku a dal se cestou vedoucí k velikému, ač — jak jsem slyšel velice zanedbanému a napolo už zkaženému statku Kalinských. Neměl jsem vůbec mnoho času nazbyt a zvláště ne k ztracení. Pobízel jsem stále po cestě postillona k většímu spěchu a poručil jsem i na poštovních stanicích zapřahati do lehké bryčky a se čtyřmi koňmi. A tak stalo se, že okolo třetí hodiny po polední zaměřili jsme z hlavního dvora

v poboční stromořadí vedoucí právě do statku Kalinských. Stromořadí toto vysázeno bylo s obou stran vlašskými topoly, z kterýchž však sotva polovice byla teď už zdráva a zelená. Ostatní byly suché aneb prostě pokácené.

Zde jsou nějací smělí a nešlechetní lidé, — řekl jsem k postillonovi, když už i zde, takměř před samým dvorem, pod samými okny kácejí a kradou tak pěkné stromy . . .

Postillon, kterýž byl ze stanice sousedící s Kalinovem, se usmál a tázal se:

— Jak to, pane, myslíte? Kdo že pokácel ty stromy?

— Toť přirozené, odpověděl jsem, nějací chlapi z blízkých vesnic.

Zasmál se opět a pravil:

— Toto! Ale ve dvoře samém podpalují v peci těmi stromy!

— Což v Kalinově není žádný les?

— Hoj! A jaký! Hezký je věru ještě, ačkoliv ho stále všichni se všech stran rabují. Ale proč do lesa pro dříví jezdit, když jim tak pěkné palivo před okny roste?!

Čím více jsem se blížil ke dvoru, tím více a více jsem pozoroval, že netoliko to, co rostlo

za branou, ale i sama brána a sám plot, musil býti často užíván za podpal do pece anebo na jiné snad hospodářské potřeby. Zvláštní stolařskou prací vytvořené příčky plotové zdvihaly se kolem nádvoří ve značných vzdálenostech od sebe, jiné jsouce ze zdí vylomeny zůstavily tu po sobě širokou prázdnotu, uprostřed nichž pnuly se a tyčely do výše seschlé v té době lodyhy divokého chmele a bujné kopřivy.

Jedním z obou křídel brány, hrozícím nám nebezpečím zabití — neboť křídlo to bylo zbaveno hořejší skoby a vítr pohyboval ním brzo sem brzo tam — vjeli jsme do dvora.

Vjeli jsme sice na dvůr ten bez pohromy a beze vší škody, ale ani to, že jsme se zbyli nebezpečí nám hrozícího, ani příjezd na nové místo nezjevilo se býti věcí právě snadnou. Se všech stran počaly na nás vybíhati psi velikostí i druhů nejrozmanitějších a podrážněni snad jaksi hrkotem kol a cinkotem poštovního zvonku stavěli se nám v cestu.

Vrhli se před koně, kousali je, vili, vrčeli, vyceňovaly zuby, tak že jsem se opravdu počal obávati, abych se nedostal jako Daniel na pospas dravé té zvěři. Postillon držel ze vší

síly své uzdu, obávaje se, aby plašící se koně s námi nezvrhli, anebo aby zase snad kopytem některého z psů neporanili. Pekelná tato vřava, jejíž příčinou jsme se stali, vyvolala z domu a ze stáji asi dva či tři lidi. V tom se již také rozlehlo hlasité volání, hvízdání a pískání.

— Trhane! Skokale! Vrčale! Lovčáku! Loutno! Citero! Harfo! Panno! Neptune! Omere! Fleto! Base! Pojďte sem! Sem! Harrarra! cyt! Na! Tu máš!

Tyto a těm podobné pokřiky rozlehly se po dvoře jedním rázem, jsouce přehlušovány vzteklým nekonečným štěkáním. Někdo objevil se přede dveřmi vedoucími do stavení, jakýsi chlapík — výrostek, kterýž oděn byl ve strakaté košili a kozácké kazajce.

Tento pozdvihl k ústům mosaznou trubku a vydal z ní takový zvuk, že mi to až v uších zalehlo a v hlavě zahučelo. Bylo to snad znamení, kterým se psům oznamovalo, že jest pro ně již oběd připraven, neboť vřava tato na okamžik přestala, psi nastavili uši, načež houfně a s velikým spěchem obrátili se ku stavení a k troubícímu dosud výrostkovi.

Koně naše jsouce takto uvolněni, ač dosud

ustrašeni a rozjitřeni, pustili se velkým cvalem ku předu, takže v několika sekundách naši bryčku, kteráž poskakovala brzo po hrbolcích a kopcích a zase spadala hluboko do dolíků a jam, jichž byl plný dvůr, přijeli k samé již chodbě domu.

Dům ten byl veliký, vystavený na vysokém základě, s dlouhou řadou oken a říms, kteréž musily býti kdysi velmi ozdobné. Ba všecko na domě musilo bývati někdy velmi pěkné a spanilé. Dnes však opadaly už sádrové věnce z říms a zanechávaly za sebou kulaté neb podlouhlé šedivé rýhy, v několika oknech opět byly tabule zalepeny silným pijavým papírem a ty, které tu ještě zbyly, ztratily od prachu a pavučin veškerou průhlednost; těsně u zdí ležely hustě vedle sebe sesypané hromádky kusů z cihel a opadavší malty, po sloupech nesoucích na sobě tíhu chodby stékala velikými kapkami vlhkost. V podlaze chodby opět byla sotva jedna dlaždička celá, ostatní byly skorem všecky na polo přeražené a tu vyčnívaly do výše, tu zase byly zaryty hluboko ve vlhké zemi. Z velké této holé síně, naskrze šedivě ušpiněné, vešel jsem do předpokoje, kde setkal jsem se se dvěma vousatými

lokaji. Jeden z nich oblečený v šedivou a stříbrnými portami blýskající se livrej byl zaměstnán pořádáním náčiní na stole rozházeného, druhý zase oděný v černý kabátec seděl poněkud nedbale na divanu potaženém perkálem a v rukou držel jakous knihu.

Vešed tázal jsem se, je-li pan Kalinski doma. Lokaj v livreji odpověděl mi, že pán sice doma není, ale za to paní, starší slečinka a mladý pán, kteří prý právě nedávno vrátili se z návštěvy v sousedství. Pokročil jsem tedy ku dveřím vedoucím dále do vnitř, ale v tom okamžiku povstal již také druhý lokaj a ptal se mne: „Jak vás mám oznámiti?“

Byl to patrně komorník, jak jsem se mohl domysliti již z toho, že neměl obyčejné livreje a že měl mnohem vážnější vzezření, nežli jeho pan kollega. Řekl jsem mu své jméno, kteréž ovšem paní domů nemohlo býti známo a proto také ovšem ji nemohlo o ničem poučiti, avšak musil jsem se přispůsobiti obřadům patrně přísně zachovávaným v domě tomto, jehož veškeré kouty pokryty byly samou plísní a jehož základ rozsypával se již v kousky.

Za minutu na to otevřely se přede mnou

dva salony. Byly to opravdu salony a nikoli snad nějaké jich nápodobiny. Stropy byly vysoké, podlaha parketovaná, vykládaná z dubu a jasanu, nábytek nádherný, veliká zrcadla mezi okny, bronzové hodiny a porcelanové vásy na stolech a na konsolech. Obydlí toto působilo vůbec znamenitě až na to ovšem, že tapety na stěnách byly poněkud špinavé, koberce po podlaze rozestřené měly okraje jaksi podivně rozčepejřené, a lesklé stoly i ostatní nábytek byly pokryty silnou vrstvou prachu, v porculanových pak vázách hnízdili se pavouci a scíplé mouchy; rafije na hodinách stály.

V saloně, v kterémž jsem se zastavil, nebylo nikoho. Domácí lidé nebyli patrně připraveni k okamžitému přijetí nějakého hosta, a skutečně také slyšel jsem z předpokoje a z jiných vedlejších pokojů šustot a zvuky rychlých kroků, polohlasitého šeptání, cinkot žehličky a šustot semo tamo přenášených šatů. Stoje u okna spatřil jsem nedaleko domu běžeti služku, s níž potkal se na cestě domů chvátající usmolený kuchtík. Za nějakou chvíli přinášela už zase děvečka do domu vyžehlenou spodničku a kuchař odnášel do kuchyně dřevěnou lžíci plnou másla a trochu

mouky na rendlíčku. Proti děvečce vyběhla vysoká jakási slečinka ve špinavé na loktech potrhané kazajce a hrozíc ji pěstěmi, pobízela ji k rychlejšímu běhu; naproti kuchtíkovi vyběhl zase jiný kuchař a drže v jedné ruce pekáč, chytil druhou kuchtíka za ucho a tahal jej tak dlouho, až s ním zmizel v kuchyni. Z celého tohoto neobyčejného ruchu domyslil jsem se, že vůbec nikdo neví, kdo jsem, a že se činily k mému přivítání přípravy záležející ve vyžehlených spodničkách a sukních, ukadeřených vlasech a připraveném k obědu svítku.

Všeobecný znatek tento, spůsobený příchodem jediného jen cizího člověka, prozradil nelad, v jakém se nalezal celý ten dům a celé jeho uspořádání. Nezapomínaje ani na okamžik účele své přítomnosti na tomto místě a porovnávaje vážný a velice smutný význam cíle tohoto s triviálností a výstředností odehrávajících se přede mnou výstupů, byl jsem stále pod vlivem příkrých myšlenek a úvah.

Náhle ozvavší se šustot oznámil mi, že nenalezám se již sám v saloně. Na divaně hověl si veliký černý pes, vedle něho opět na měkkých matracích roztahovala se dvě štěňata, jiní mladí

lovčí psíčkové se žlutými rýhami nad očima pohrávali si tu rozkošně s okraji koberců — a to vše vysvětlilo mi teď také onen šustot, kterýž jsem dříve byl zaslechl; — kromě toho přebíhal tu přes salon ještě jiný pes, na němž jsem ani odrudu poznati nemohl a kterýž nechával za sebou velké stopy svých zablacených tlap, jiný pak stál podepřen předními tlapami o mramorový konsol namahaje se dosáhnouti z něho kousek chleba namazaného máslem, jenž tam ležel. — Všecko to, co jsem kolem sebe mohl pozorovati, nezmenšilo ani za mák moji netrpělivost, s jakou jsem očekával objevení se hospodyně.

Avšak ona do salonu nevešla, nýbrž mladý vyšňořený mužíček, v kterémž domyslil jsem si onoho Julka, o kterémž slyšel jsem už od Romana. Byl to hezký mladík, bratru svému však vůbec skoro nepodoben. Vyšňořený, útlý, s bělostnou tváří jako žena, s drobným, světlým vouskem a s vlasy pečlivě sčesanými činil dojem krásky, kteráž jest všední a lhostejnou bádavému oku, ale kteráž má své místo uprostřed salonních zábav a jiných záletů. Celá postava jeho byla jako vystřižena z nějakého modního

žurnalu. Přiblížil se ke mně se srdečným úsměvem na rtech, a když jsme si na vzájem sdělili svá jména, ukázal mi zvláštním laskavým pohybem na křeslo blíže divanu, na němž si dosud hověl černý hafan.

— Jest nám velmi líto, že přicházíte, pane, za nepřítomnosti našeho otce. Odejelť dnes právě se sousedy na honbu. Včera napadl nám první snížek a páni myslivci tudíž kořistíce z výborné této příležitosti, pustili se do polí s chrty... Můj bože! — pomyslil jsem si, tak jsem ještě ani všechny psy, kteréž obyčejně doma bývají, neviděl, když chrtové jsou na honbě.

— A vy nejste ctitelem honby? otázal jsem se ovšem jen proto, abych vůbec něco pronesl.

— Tak poněkud, poněkud — odpověděl mladý člověk. — Dnes však jsem se honby nesúčastnil, poněvadž jsem se teprvé asi přede dvěma hodinami vrátil s matkou a se sestrou z třídenní vyjížďky. Byli jsme totiž na slavnosti jmenin paní Z., kdež jsme se bavili výborně. V našem okolí se totiž od nějakého času vůbec dobře bavíme. Máme tu několik velmi krásných i bohatých nevěst — ovšem ženichů už tolik ne,

ale na nějakou tu čtverylku nebo nějaký ten mazur vždycky to vystačí.

Zamlčel se a několikráte si zakašlal tak, jak to obyčejně bývá u lidí, kteří se cítí povinnováni baviti své hosty, a kteří nevědí, o čem by s nimi měli rozprávěti. Za nějakou chvíli započal znovu.

— Vy asi poprvé přicházíte sem do našeho okolí. Snad jste tu koupil v našem sousedství nějaké statky a toužíte po známosti s novými svými sousedy. Je-li tomu tak, jsme vám velice za to povděčni, že jste si i na nás vzpomenouti ráčil a už napřed nabízím se vám za cicerona.

— Nikoliv, pane, — opravil jsem jej — jsem advokátem a bydlím stále v N.

Po těchto slovech bylo v obličeji mladého pána tohoto domu znáti patrné leknutí. Může býti, že měl tento dům už jisté příčiny lekati se všeho, co týkalo se práva a lidí majících s ním nějaký úřadní styk. Příčinou tohoto nepokoje nebyly ovšem žádné přestupky proti trestnímu zákonníku, ale velmi četné povinnosti vzhledem k tomu, co se týkalo hypotéky. Aby pak mladý pán zakryl poněkud tento neklid, vyňal z kapsy

jemný šáteček a otíral si obličej — mne ovála silná vůně parfumu, vycházející ze šátku.

— Jste tedy, pane, advokátem — a tu zajisté . . . zajisté, že v nějaké záležitosti . . .

Nedokončil ještě, když se otevřely dvéře a jimi vešla žena, neobyčejně tělnatá, v černých šatech s velikou krinolinou. V tom okamžiku ulehčilo se panu Juliovi, jakoby mu byl spadl se srdce těžký kámen. Povstal z křesla a obrácen polou ke mně polou ku vcházející, promluvil:

— A zde právě přichází moje matka.

Pohlédl jsem s plnou zvědavostí na matku toho, za něhož jsem se měl v domě tom přimlouvati. Nebyla stará a nebyla také ani mladá, nebyla krásná a zase ani ošklivá. Vlasy měla hladce přičesané pod černým čepečkem, oči její byly modravé, beze všeho jiného zvláštního výrazu, a na rtech pohrával úsměv, za nímž bělaly se krásné zdravé zuby. Ničím příliš mnoho nevábila a také ničím neodpuzovala. Vypadala spíše jako nějaká vycvičená loutka salonní etikety, kterouž připravovala pro život kmotřička a švakrová.

— Pan Augustin Rolicki, pronesla tónem polotázavým zastavivši se přede mnou.

— Ano, milostpaní, odvětil jsem, a abych předešel již všelikým úvodům a nedorozuměním, dodal jsem: Přicházím sem v záležitosti pana Romana Kalinského, jehož jsem právním zástupcem.

Slova tato vyvolala na lících ženy tak silný ruměnec, že i její čelo a brada zalily se nachem.

— V záležitosti Romana Kalinského? vyjektala ze sebe opírajíc se rukou o lenošku křesla.

— Ano, odpověděl jsem klidně a rozhodně, v záležitosti vašeho syna...

Paní pozdvihla rychle hlavu a změřila mne přísným pohledem.

— Roman Kalinski, pravila chvějícím se hlasem, není, prosím, naším synem. Máme jenom jednoho syna, kteréhož zde také před sebou vidíte.

Byl jsem na to připraven, že uslyším podobná slova. Nezmátlo mne to tudíž, aniž zvrátilo od splnění záměru, kterýž mne sem přivedl.

— Skutečně — pravil jsem — rozumím tomu dobře, že celé jednání pana Romana a zvláště poslední událost, mohlo vzbuditi v jeho rodičích zajisté veliké znepokojení, mohlo i hněv vzbuditi, ba i na nějaký čas lhostejnost jich srdcí pro něho. Nedomnívám se však, že by lhostejnost tato mohla býti tak veliká a tak trvalá, abyste nechtěli poskytnouti mu ochrany, pokud to jen ve vaší moci . . . .

— Nikdo nemůže zachrániti člověka, kterýž sám sebe hubí, přerušila mne v řeči paní domu sedajíc a ukazujíc mi zároveň místo na křesle. Zřítelnice její pohybovaly se nepokojně a chvějící se ruce počaly si hráti s okrajem nádherného ale silně skvrnitého ubrusu, pokrývajícího stůl.

— Prosím vás, pane, — pravila, — my jsme mu pomahali dlouho, muž můj několikráte i dluhy za něho platil. Neočekávali jsme nikdy, že by se mohl dopustiti podobných výstředností. Byla to pro nás rána ohromná. Kalinski v žaláři! — Věc to neslýchaná! Divím se tomu opravdu, že může se ho ještě kdokoliv ujímati. Jsem pevně přesvědčena, že kdyby můj muž sám do N. zajel a přimluvil se, že by ho hned propustili, ale můj muž toho neučiní...

— A kdyby to konečně i chtěl učiniti — přerušil jsem ji — tím by panu Romanovi vůbec už nepomohl. Za nynějších dob nemůže býti vězeň, ať již jakéhokoli původu, propuštěn na pouhou přímluvu.

Na tváři paní Alžběty Kalinské z Dreviczův objevil se výraz jakési nedůvěry.

— Avšak — řekla živě, — jestliže jest synem šlechtickým a sedí ve vězení, jest to jen proto, že rodiče jeho neprotiví se tomu a že ho vůbec za syna neuznávají. Ostatně — dodala pokrčivši ramenoma — i to připouštím, že v nynějším světě již nejsou důstojnosti a hodnosti náležitě ctěny, avšak peníze musí míti vždycky svůj význam a svou váhu. Kdybychom chtěli, pane, mohli bychom ještě, díky bohu! sypati penězi a tak Kalinského z vězení vysvoboditi, ale my nepomýšlíme na to, abychom se k vůli jednomu z našich dětí uvedli na mizinu, a to snad ještě ke škodě jiných a lepších...

Přiznávám se, že — nehledě ovšem k neveselým v tom okamžiku myšlenkám svým i citům — stěží mohl jsem se zdržeti smíchu.

— Kdybyste, milostpaní, měli třebas i ten úmysl — řekl jsem — ani ten neprospěl by

v ničem Romanovi. Lidi, kteří obžalováni jsou pro zločin vraždy, nelze dnes od soudu a trestu ničím vykoupiti.

Na tváři ženy rozlily se opětně náhlé ruměnce.

— Nuže tedy, pane, — zvolala — jestliže už tedy vůbec nic učiniti nemůžeme, jestliže už tedy na tomto světě ničím nejsme, jakou tedy můžeme tomu nešťastníku přinésti pomoc, o kteréž jste mluvil? Či snad máme na dobrý úmysl konati pěšky cestu do Ostré Brány?*) Či snad máme na místě jeho vsaditi do žaláře svého druhého syna? Či snad máme vylézti na věž a křičeti, že jest nevinen? Jest to sice velmi pěkné od vás, pane právní zástupce, že nechcete zničiti člověka, ale my jsme se už rozhodli a prosíme vás, abyste s ním učinil se svými pány kollegy, cokoli vám libo.

Podle toho, jak pronášela ve své řeči slovo: pane právní zástupce, domyslil jsem se, že vůbec neví, s kým mluví a že považuje mne při nejmenším za jednoho ze soudcův, jestliže ne do-

---

*) Kdež se nalezá divotvorný obraz matky Boží.
Pozn. př.

konce za úřadníka státního zastupitelstva. Nemyslil jsem ostatně ani na to, abych vysvětloval tu obšírně svoji působnost a svůj poměr vzhledem ku vězni, nepovažoval jsem to také v okamžiku tom ani za potřebné. Řekl jsem jen krátce:

— Já vašeho syna souditi nebudu. Úloha má jest právě opáčná — hájiti ho před soudem s celé své síly a možnosti. A proto také vlastně jsem přijel sem, abych ve jménu lidskosti a milosrdenství, ve jménu všech těch pout rodinných, kteréž nikdy nemohou se docela přetrhnouti, prosil vás o udělení mu jisté mravní pomoci, kteréž na jeho osud veliký může míti vliv.

Sotva že jsem pronesl slova: lidskost, milosrdenství a pouta rodinná, počaly se prýštiti slzy z očí paní Kalinské, planoucích dříve hněvem.

— Pomoci, zvolala už plačtivým hlasem — ale jakž pomoci?

Vypravoval jsem v krátkosti o úloze, jakou v celé té historii syna Kalinských hrála nějaká Dziecierská, majitelka obchodu s nápoji v městečku. Když jsem učinil zmínku o medallionu, sepjala paní Kalinská obě ruce a obrátivši se k synovi, přerušila vypravování mé výkřikem:

— Julku! Julečku! Považ! Ten nešťastný hoch prodal svůj medallion, víš, zrovna takový medallion, jako nosíš i ty u hodinek! — Medallionky ty, pane, — dodala opět obrátivši se ke mně — jsou velmi drahou památkou pro naši rodinu! Přivezlť je mým synům kmotříček pan Debicki až z Paříže. Byl to vzácný muž, kteréhož jsme ctili a milovali všichni... A ten hloupý chlapec prodal takovou památku po panu kmotříčkovi!...

— Nechápu opravdu, vmísil se do řeči pan Julius, že tě to, matinko tak překvapuje, můj ctěný pan bratříček potřeboval mnoho peněz. Vždyť by byl prodal netoliko medallion, ale i rodného svého otce, matku, jen aby mohl vesele žíti se svými kumpány. Však jsem ho v městečku viděl den před jeho pěkným kouskem, i ukázal mi také svůj medallion, a pravil, že si ho schovává na nějakou cestu... A druhého dne ho prodal a naposled ještě zabil jednoho ze svých kumpánů, aby ho okradl...

— Julku, Julečku! — napomínala plačtivým hlasem syna svého paní Kalinská, aby se mírnil ve svém zápalu.

Za takovýchto tedy poměrů i kdybych já

nepochyboval ani dost málo o pravdě vypravování Romana, byl by poražen již jen slovy svého bratra. — —

— Pan Roman — řekl jsem — pevně a rozhodně — neokradl člověka, kteréhož prý zabil, neboť peníze, kteréž u něho se nalezly, byly z prodeje právě téhož medallionu, o němž už jsem mluvil. Kdyby otec nebo matka Romana Kalinského chtěli se přímluvou, prosbou neb jakýmkoliv jiným způsobem zasaditi u oné ženy....

— Jak to? zvolala živě a s pohnutím paní Kalinská... Či skutečně se domníváte, pane, že bych já mohla opravdu vejíti v jakýkoliv styk s takovou... s takovou... ženou...

— Skutečně — pravil jsem — myslil jsem to opravdu, že byste to mohla učiniti, a ne-li již z útrpnosti nad synem, tož aspoň z lásky ku pravdě, kteráž jinak by zůstala skryta na vždy před očima lidí nejvíce toužících spatřiti spravedlnost. A jestliže — dodal jsem — bylo mínění mé mylným, tu zdá se mi, že otec Romana Kalinského, jakožto muž, nebude chtíti podobných věcí a že zkusí aspoň poněkud svého vlivu.

— Ó, co se toho týče, otec zajisté neučiní ničeho! ozval se vedle ostrý a rozjitřený hlas.

Pan Julius, kterýž ihned po příchodu matky usedl si poněkud stranou a mlčky rozhovoru našemu naslouchal, teď hřmotně a netrpělivě si pohrával klíčkem od hodinek, povstal s křesla a bledá jeho tvář rozohnila se temným ruměncem i jiskřícíma očima.

— Ó, co se toho týče, to otec zajisté neučiní ničeho! — opakoval podruhé — a kdyby konečně i chtěl něco učiniti, já tomu nikdy nepřivolím.

— A proč? ptal jsem se krátce.

— Proto — zvolal, — že bychom se tím všichni kompromitovali, a proto, že by mně to mohlo zkaziti celé mé štěstí. Musíte věděti, pane, neboť pochybuji, že bude o tom v N. cosi povědomo, že jsem se zasnoubil před několika týdny se slečnou Vincencií Růžinskou. Ožením se tudíž se slečnou skutečně velmi dobře vychovanou, zámožnou a rovněž i krásnou, takže mi zajisté nemůže nikdo upříti, že učiním s ní velmi šťastnou a skvělou partii. A tu tedy vůbec bylo by mi nevhod, aby opět právě teď záležitost Romanova se připomínala a roztahovala ještě tím,

že by se do toho pletl i můj otec. Já už, děkuji pěkně — napolykal jsem se dosti studu za svého bratříčka! Co by jen tomu řekla rodina Růžinských, kdyby se chtěl teď můj otec ujímati, ať to už jakýmkoliv spůsobem — záležitosti Romanovy? Mohl bych dostati výpověď a ztratiti tak skvělou partii. To ještě nemusím, doufám, trpěti, aby se zlíbilo někomu býti po celý život lotrem a aby mi činy lecjakého takového darebáka kazily mou karrieru! Divím se vám opravdu, pane, jak jste mohl přijeti s podobnými návrhy...

— Julečku, ozvala se paní domu, nedej se tak unésti, moje dítě! Pamatuj přece, že jest pan zástupce naším hostem.

— Ale prosím tě — vybuchnul zase syn — však já panu zástupci nechci ničím ublížiti, ale nemohu přece svolit k tomu, aby otec křivdil jednomu synovi k vůli druhému. Zdá se mi, že já přece nespůsobil jsem rodičům svým žádného zármutku ani hanby, a jestliže naše jmění jest dnes v tom poněkud zle, není to zajisté moji vinou. Vlastně chci to teď napraviti svým sňatkem. Slečna Růžinská má 200.000 zlatých věna na hotovosti a jestliže se s ní neožením, jsem věru zvědav, jak moji rodiče vybřednou

z dluhů. Ctěný můj pan bratříček, jestliže ho pustí, zajisté nepomůže papínkovi zaplatiti o sv. Janě Šlomovi a Jedrzickému, a ty, matinko, nejlépe víš, že už nám Jedrzicki poslal několik upomínek a že už po sv. Janě mají Kalinov prodávati...

Mluvil to vše tak hlučně a s takovým zápalem, že se až hafan na divanu vzbudil a že pozdvihl ohromnou svou hlavu a jal se vrčeti, štěňata zase seskočila s divanu, do kteréhož dosud zuby svými hryzla a s pronikavým pískotem počala skákati až na kolena mladého pána. Paní Kalinská opět mnula nemilosrdně v rukou svých ubrousek, vzdychala, pokrčovala ramenoma, hladila vrčícího hafana po černé jeho srsti, volala na štěňata, napomínala je, aby se utišila, o čemž tato ovšem ani slyšeti nechtěla, načež se milostpaní opět obrátila ke mně.

— Všecko — pravila — co řekl Julek, jest pravda. Osvědčil se vždycky co nejlépe, neučinil nám nikdy žádné bolesti, žádného zármutku, a od té doby, co povyrostl, jest nám ve společnostech k největší cti. Jmění naše ovšem není skvělé, ale nikdy ne takové, abychom — chraniž Bůh! — ztratili snad statek; ovšem

žijeme střídmě a mnoho věcí si musíme odříci; ostatně však pan zástupce ví, že jsou nyní zlé časy. A za takových poměrů ožení se Julek se slečnou Růžinskou a bude to zajisté pro něho jen pravým štěstím, takže nemůžeme opravdu ničeho učiniti, co by svazek ten mohlo roztrhnouti.

— Nevím věru, řekl jsem, proč by několik těch slov pronešených vašim otcem k vůli nešťastnému synovi k osobě tak neznámé a nízce stojící — mělo přetrhati to, co svázala zajisté láska dvou mladých lidí.

— Ó, prosím vás, zvolala potřásajíc hlavou paní Kalinská, láska . . . láska! . . . zajisté! To všecko jsou hezká, pěkná slova, ale zde musí se uvážiti i jiné ohledy. Růžinští byli velice ustrnuti a pobouřeni tím, co se stalo s Romanem a jestliže ještě po tom, co se stalo, svolili vdáti dceru svou za Julia, tož učinili to, jak se mi zdá, jen pro to, že dobře věděli, že tam toho už nepovažujeme za svého syna a že s ním vůbec nikdy již v žádný styk nevejdeme . . .

— A kdyby teď milovaný bratříček byl propuštěn a se vrátil . . . zvolal pan Julius — dostal bych zajisté košem. Jako že Boha miluju — a při

těch slovech udeřil se do prsou — dostal bych košem.

— Nu tedy — pronesl jsem vážně dívaje se mu do očí — bojíte se toho a nepřejete si propuštění a návratu svého bratra? . . .

Mladý pán se poněkud zarazil a sklopil oči. Teprvé po nějaké chvíli snaže se býti klidným pravil:

— On, prosím, ani není mým bratrem. Já vůbec nemám žádného bratra, tak jako vůbec zase nemají moje rodiče jiného syna kromě mne.

Obrátil jsem se k matce Romanově.

— Milostivá paní — pravil jsem — nepřimlouvám se tu přece v zájmu svém, ale v zájmu svého svěřence, k němuž vážou mne povinnosti a vřelá soustrast, jen proto dovoluji si býti tak smělým a nalehavým. Zdaž vaše srdce, srdce rodičů to, nebude při tom trpěti, když jeden z jejich synů bude svoboden, milován, ctěn a šťasten, když všeho dosáhne, co jen člověku ve věku a stavu jeho svět i život dáti mohou, a druhý mezitím potřísněn hanbou a zbědován, osamocen bude a opuštěn jako sirotek, když odevzdán bude dlouhému mučení a na věky od

vás odervaán, od vás, od rodného svého místa, ode všeho, co na zemi se nazývá štěstím, klidem cti a šlechetností?!

— Jak si kdo ustele, tak lehne! — zamručel pan Julius pohrávaje si řetízkem u hodinek.

Avšak z očí paní Kalinské vytryskly slzy poznovu. Zdaliž se snad v prsou její zachvěla struna mateřské lásky, či snad trpěly oči její nervosou, nevím, dosti na tom, že při slovech: svět, rodiče, život, sirotek, mučení atd. zřítelnice oči jejich zvlhly a ústa se k pláči skřivila.

— Julku! pravila pozdvihnuvši oči k synovi, bylo by třeba přece jen se poraditi . . . snad otec přece něco k vůli Romanovi učiní . . .

— A k čemu se radit! — vyhrkl ze sebe syn. Otec ničeho neučiní, a kdyby i on chtěl, já to nedovolím. Nerozumím tomu vůbec, proč by se kdo cizí měl míchati do našich rodinných záležitostí . . .

— Nu, nu, Julečku! — konejšila ho matka povstavši z divanu a bolestným hlasem pokračujíc: Pojď už, pojď tedy! Moje dítě! Učiň, jak ti libo, učiníme tak, jak ty chceš — ale měli bychom se přece poraditi, jakou poslední odpověď dáme panu právnímu zástupci . . .

A při těch slovech vzala ho za ruku a táhla patrně neuspokojeného leč nevzpírajícího se syna ssebou do vedlejšího salonku.

Neslyšel jsem vůbec, co mezi sebou si povídali a konečně mne to ani už nezajímalo, když napřed mohl jsem tušiti celý výsledek porady.

Pozornost má obrácena byla tou dobou v jinou stranu za zamčenými dveřmi nalezajícími se blíže křesla, na kterém jsem seděl, uslyšel jsem přitlumené jakési šeptání a šuškání. Mimovolně podíval jsem se ku dveřím a spatřil jsem cos ovšem nejméně očekávaného, totiž dívající se klíční dírkou — někdy po stranách pozlacenou, leč dnes už začernalou, jasnomodré oči a několik světlobarevných vlásků.

— Co dělá? — ozval se tichý šept za dveřmi, kterýž já ovšem velmi dobře zaslechl, neboť sluch mám dobrý a v saloně panovalo ticho.

— Ne . . . sedí — odpověděl šept pocházející patrně z úst majitelky téhož očka, kteréž utkvělo v dírce klíčové a kteréž jsem zahlédl.

— Je mladý?

— Mladý, mladý!

— Hezký?

— Nevidím ho dobře!

— Počkej, pusť mne, podívám se!

— Zticha, zticha! — On se obrátil a podíval se na dvéře.

A po slovech těch modrojasné očko z klíčové dírky zmizelo a bylo zase několik sekund za dveřmi ticho.

— Kdo by to mohl býti? zašeptal po chvíli zase hlas první.

— Nevím — odpověděl druhý hlas, může býti, že snad nějaký nový soused?

— Ne, postillon povídal Marii, že je to pán z města.

— To něco znamená! Z města! Proto přece může býti naším sousedem?

— Jdi tam, Hedviko! . . .

— Nechci — já se stydím . . . jdi tam ty první . . .

— To se ví! Jak ty chceš, tak se stane! — Nu jdi ty jen . . .

— Opravdu nemohu . . . Marie mne dnes špatně učesala . . .

— Jdi mi, však on se nebude dívat jak jsi učesána! . . .

— Kdo ví?! Spíše nežli na tvou frisuru!

— Buď zticha — a pojďme tam spolu — já půjdu hned za tebou!

— Ani to nechci, ty jsi o deset let starší, musíš tedy ty jíti napřed . . .

— Ty jsi hloupá!

A po tomto posledním slovu, kteréž nebylo ovšem příliš parlamentární a v němž bylo znáti jakési podráždění, neboť bylo proneseno polouhlasitě, otevřely se dvéře a do salonu vešly dvě dívky. Jedna z nich byla velice vysoká a v šatech s vlečkou, druhá zase znatelně menší a v sukýnce země se takřka nedotýkající. Obě měly na svých hlavách obdivuhodné „kakadu“, nahoře hezky vysoké, po stranách pak široké, z předu poněkud vyduté a kolem více méně naježené a roztřepené. Vešly jedna za druhou a poklonily se, starší zlehka a jakoby ani nechtěla, mladší hluboko a s hlavou sklopenou. Vstal jsem a poklonil se rovněž. V témž okamžiku vyšla z postranního salonku paní domu, za ní s rozohněnou tváří a krokem jakoby nevolným pan Julius. Slečny si mezitím usedly. Starší do křesla blíže divanu, mladší u okna ve stínu šedivé záslony. Přechod přes celý dlouhý salon nebyl ovšem věcí o nic snadnější nežli právě byl přechod přes dvůr. Mladí psíčkové shlukli

se a poskakujíce vrhli se domácím pánům vstříc, veliké štěně seskočilo s lenošky a zabláceným svými tlapami opřelo se o elegantní oděv pana Julia, jiný pes, nevím jaké už odrudy, tahal za sukně paní domu, strkal svou tlamu mezi její nohy a veliký onen hafan postavil se v celé své velikosti na divanu a dotýkaje se ohromnou svou hlavou hlavy starší slečny ohrožoval povážlivě její příčesku. Paní domu utišila poněkud psy svým hlasem a dlaní, pan Julius byl zase naproti tomu velice netrpěliv a odkopl každého z nich až k samé zdi.

Slečna Františka zaruměnila se při tom poněkud a odolávajíc z celé své síly násilí útočného hafana, pravila:

— Otec miluje tak psy, že máme jich plný dům. Já je mám rovněž ráda, ačkoliv bývají někdy velmi dovádiví. A vy, pane, jste snad také milovníkem psů? Neměl jsem ani času k odpovědi, neboť v témž okamžiku paní domu, došedši až k divanu, na němž si usedla, promluvila ke mně.

— Julek jest toho mínění — pravila — že nemůžeme a že nejsme ani povinni mísiti se do záležitostí Romana a já s tímto jeho míněním souhlasím. Jest ovšem těžko rodičům snésti ta-

kovéto břímě, avšak shodli jsme se vůlí Pána Boha a může býti, že bude to i lépe, když zbloudilé dítě naše bude potrestáno. V neštěstí se snad rozpomene a může býti, že se napraví . . .

— Milostpaní — řekl jsem velice rozčilen — nemáme u nás ještě bohužel takového zařízení trestnického, kteréž by zároveň napravovalo. Nežli se ale rozhodnete neuděliti synovi svému ani té malé pomoci, o kterou prosím vás v jeho jménu, cítím se povinna pověděti vám jasně a upřímně, že pan Roman bude asi odsouzen k těžké práci a že bude zbaven všech práv občanských. Po těchto mých slovech zachvěl se pan Julius a sklopil oči; paní Kalinská opět pozdvihla svůj šáteček k očím, slečna sedící na křesle podívala se na mne velice udivena, avšak od okna, tam z pod oné šedivé záclony rozlehl se rychle stlumený výkřik.

— O, já nešťastná! — zvolala paní Kalinská, smáčejíc šáteček slzami — čeho jsem se to dočkala! Umru studem a hořem! Julečku! — dodala uprostřed lkání — nemohli bychom poslati pro tatínka?

— Papa nepřijde — odpověděl pokrčiv ra-

meny pan Julius. Mělať celá společnost dnes jeti až do Lozova a odtamtud do Winiewic.

— Ale ne! — zvolala slečna Františka. — Nocovati budou dnes ve Winiewicích a zítra pojedou do Lozova.

— Ale milá Faninko... přerušil ji v řeči bratr.

— Ale můj Julečku... přerušila ho opět sestra — vím to najisto, že pojedou dnes do Winiewic, neboť se tam objevily divoké...

— Ale vždyť sama nevíš, co mluvíš! V Lozově bude zítra honba na vlky.

— Na vlky! Na vlky! — zvolala slečna s živým ruměncem na pouvadlé již poněkud tváři — a já ti zase povídám, že zítra nebude vůbec žádná honba, ale až za týden, neboť jsme také na ni s matinkou pozvány.

— Na honbu? — ptal se ironicky bratr.

— Julečku! — na to opět paní Kalinská se zaslzenýma očima, dej pokoj Fanince! . . .

— Ale, matinko, když se mi vždycky a ve všem protiví . . .

— Protože vím, co vím, protestovala opět slečinka.

— Faninko, nehádej se s Julkem . . .

— Nuže tedy — přetrhl jsem tuto roztomilou rozmluvu — pan Kalinski se dnes už domu nevrátí a já se s ním tedy už před svým odjezdem nebudu moci setkati . . .

— Ó, papa vrátí se sotva za týden, neboť teď je právě nejlepší doba k honbě a v sousedství právě honí.

— Papa ale řekl, že se vrátí za tři dny — podotkla opět slečna Františka.

— Za týden, spíše ne, neboť poručil, aby v sobotu přivedli do Iglína tři smečky psů.

— Dvě, nikoliv tři — protestoval opět opoziční duch v rodině.

Povstal jsem s místa, abych se rozloučil s celou tou společností. Osud Romanův měl se rozhodnouti za několik dní a otce čekali domů teprvé za týden. Já pak nemohl jsem se přece za ním honit po světě! Nač ostatně čekali na hlavu rodiny, jejíž jednotlivé údy jsem v jediné té hodině tak dokonale poznal?!

— Milostpaní — pravil jsem opět obraceje se k paní domu — na jednu už jen okolnost obracím pozornost rodiny Romana Kalinského. Jest mu velmi líto a bolí ho nemálo, že ho nikdo

z příbuzných ve smutném tom místě, v kterémž se nalezá, nenavštívil a přece bude míti zajisté před sebou tak těžkou a dalekou cestu. Či strpíte to, aby se vzdálil navždy jeden z údův rodiny vaší bez posledního slova potěchy a požehnání, bez skromného třebas jen dárku, kterýž by mu umenšil aspoň tělesné utrpení?

— Já k němu zajisté nepojedu! zamručel pan Julius.

— Neučinil bys nic zlého, kdybys tam jel, — odporovala Františka.

— Jeď ty sama, — vyhrkl na ni bratr.

— Kdybych byla mužem... zvolala slečna... a paní Kalinská mezitím stále plakala a stále hlasitě naříkala . . .

Avšak kromě těch slz a naříkání nemohl jsem od ní dosáhnout ničeho více.

— Jeti k němu nemůžeme, zvolala posléze, neboť měli bychom z toho hanbu ještě větší, a sňatek Julkův byl by tím zajisté zničen. Františka mu něco napíše a můj muž i já mu něco pošleme na cestu. Učiníme, co můžeme... ale jsme ve špatných poměrech a nesmíme při tom křivditi ostatním našim dětem. Julek musí se teď vypořádati a celý dům musí se připravovat

ku přijetí našich hostů . . . musí se jeti do Varšavy pro povoz a nábytek, a to není žádná maličkost, také mladší dceru svoji musím uvésti této zimy do světa a proto musím jí připraviti toilletu . . . a vy přece víte, jaké to nyní máme na světě těžké časy! Roman byl vždycky zlým dítětem a spůsobil nám jen samé utrpení! O já nešťastná matka! Čeho jsem se to dočkala — já to nepřežiju — —

Plakala stále a stále naříkala, Františka pološlasitě vždycky se zase hádala s bratrem, dokazujíc, že rodina Ružinských bude ve čtvrtek v Lozíně, kdežto on tvrdil, že bude tam až v sobotu; psíci dobývali se zatím ze dveří, hafan uhodil o stůl svým velikým ohonem a dvě štěňata doprovázela pláč své paní pronikavým vytím.

U okna, tam pod šedivou záslonou nebylo už nikoho, slečna Hedvika nepozorovaně a potichounku byla se vytratila ze salonu. Poklonil jsem se mlčky všem a zaměřil ku dveřím.

— Ale vždyť snad přece u nás, pane zástupce, zůstanete na obědě? — pronesla paní Kalinská utírajíc si slzy.

Poděkoval jsem se a odřekl. Měl jsem už čas dostati se z tohoto domu.

Pan Julius šel se mnou až do síně bavě mne hovorem o cestě a počasí. A když mi podával cestovní plášť, nemohl jsem se zdržeti pohledu do očí tomu vyšňořenému mladíkovi, kterýž byl tak nemilosrdným ku svému bratru, kterýž necítil a nevěděl, že jeho parfumy, vlasy i veškeré ty svatební záměry, že všecky jeho mladé sny, jeho samolibost, bídné počty a zámysly byly jediným velkým a ohyzdným — a přece žádným zákonníkem trestním nestíhaným — hříchem!

Znal jsem už nyní oba syny toho domu, zbaveného vůbec všeho smyslu vyšší mravnosti, pravé osvěty, práce a pořádku. Jeden z nich byl duchem nešťastným a hozeným na pospas náhodě, druhý díky ospalé jeho povaze pouze pahýlem, zakrsalcem mravním, hříšníkem žijícím ve shodě s trestním právem a salonním tónem. Byly to dva jednostejné smutné parosty ledajakých škodlivých bylin, vyrostlých ze země nezdravé.

Mladý pán rozloučil se se mnou podle obyčejných obřadů — poklonou a lehkým stisknutím ruky — a já vyšel jsem do síně, před níž na

mne už čekali poštovní koně. Jakmile jsem se objevil, pohnul se postillon s místa; v tom — ještě jsem ani nestál u schodou síně, uslyšel jsem za sebou vrznutí dvéří, a když jsem se ohlédl spatřil jsem před sebou slečnu Hedviku. Přes své krátké šatičky přehodila veliký teplý šátek a tak chránila se ním před chladem. Jemnou, bledou tvář její pokrýval ruměnec jakési ostýchavosti a vítr po dvoře se silně dmoucí jaksi podivně hospodařil s její frisurou potřásaje ní a zase se do ní opíraje a opět ji na všechny strany rozmetávaje jako otýpku sena. Stála přede mnou mlčky, chvějíc se a majíc oči sklopené.

— Prosím vás — pronesla posléze slabounkým a ustrašeným hlasem — uvidíte pana Romana brzo?

— Spatřím jej ihned, jakmile se vrátím do města . . . odvětil jsem poněkud udiveně.

— Mám k vám prosbu, zašeptla slečinka.

— Jsem k službám — odvětil jsem s poklonou.

Při posledních svých slovech vyňala slečinka z pod šátku ruku, v níž uzřel jsem cosi v papírek zavinutého:

— Buďte tak laskav a odevzdejte to Roma-

novi — pravila — a řekněte mu... řekněte mu, že — ačkoliv i matka i otec se na něho hněvají a ačkoliv já sama vím, že on zle, velmi zle jednal... že jest mi ho přece velice líto a že je mi smutno... že ho už nikdy neuvidím... řekněte mu . . .

Tu pozdvihla oči a poprvé se na mne podívala. Byla to očka poloudětinská ještě, temně modrá se světlým obrvím, jehož několik vlásků viděl jsem ještě před půlhodinou v klíčové dirce a na němž teď třpýtily se slzy.

— . . . a řekněte mu, zašeptala pak ještě — aby mi někdy napsal několik řádků a aby tak jako já . . .

Spozoroval jsem, že nemůže domluviti — tak těžkými byla jí slova na srdci a na rtech. Však řekla je přece . . . : A jakmile se vdám a budu míti vlastní své peníze, vlastní koně a povoz, přijedu k němu, i kdyby byl nejdále.

Stiskl jsem mocně v dlaních svých jemnou ručku, kteráž podávala mi malý závitek a skočil na bryčku. V bráně rozvinul jsem papír a spatřil jsem v něm několik kousků zlatých a stříbrných peněz. Byl mezi tím i dukát, několik imperiálův, jeden louisdor, několik menších peněz a

jeden starý peníz památný. Věděl jsem, že v některých zámožných rodinách jest obyčejem, že obdarujou své děti v den jich jmenovin neb narozenin blýskavými penězi i domyslil jsem se snadno, odkud asi pocházejí ty, které jsem v rukou držel. Slečna Hedvika posílala nešťastnému svému bratru všecko, co měla, malý to pokládek, kterýž si zajisté dobré to srdce shromažďovalo už od kolébky. Když jsem už minul bránu, ohlédl jsem se ještě na dům. Světlé šatičky mladé slečinky svítily tam ještě mezi šedivými sloupy síně a chodby. Zdálo se mi, že uprostřed zapadajícího mraku spozoroval jsem v dáli blankytné její zřítelnice s dvěma slzami na obrví a zdálo se mi, že růžová ústa její šeptají:

— Ačkoliv vím, že zle jednal, velmi zle, přece jest mi ho velice líto!

Dobré to mladé děvče! pomyslil jsem si. Srdce tvé zasluhuje, aby tvá hlavinka nenosila na sobě tu fůru sena slepeného k sobě všelijakou pamadou, aby tvé nožky, tvé stopy nestápěly se v prachu rodného tvého domu, a oči tvé aby nedívaly se dírkou klíčovou. Srdce tvé — pomyslil jsem si — opravdu toho zasluhuje, abys s dvěma vrkoči, ovinutými nad panenským

čelem, s myslí povznešenou a okem ničím nezacloněným hledala pro sebe v tom světě trampotných cest šlechetného štěstí, povinností zaslouženého. Bohužel! Veliká frisura tvoje stísní ve tvé hlavě veškeré myšlenky, kteréž by se z ní povznésti mohly a chtěly, matka tvá namluví ti snad bohatého ženicha, kteréhož ti papínek uloví, snad někde na některé ze svých mysliveckých výprav, bratr, kterýž ožení se s bohatou nevěstou, přichystá ti krásnou výbavu, a ty sama utýrána jsouc již stálým vyhlížením z okna po ženichu, jenž nepřichází, a chtíc uprchnouti z rozvalin rodinného domu, prodáš tělo i duši, uhasíš ten krásný plamen, který dnes vyslal ti z prsou do oka slzy lítosti nad zločinným bratrem a — budeš hříšnící žijící ve shodě s trestním zákonem a salonním bon-tonem.

Za takových a mnohých jiných myšlenek ujel jsem již téměř půldruhé míle, když jsem zaslechl z dálí zvuky loveckých trubek. Vycházely odněkud tam z lesa a táhlou ozvěnou letěly po rovinách i pláních, prvním sněhem postlaných. A se zvuky trubek ozývalo se v tom okamžiku již také štěkání psů, řehot koní, volání lovců i honců.

To všecko trvalo několik minut, načež vše stupňovitě počalo se tišiti, a pak už v dálce stále umlkalo a houfec lovců, kterýž objevil se na okamžik na okraji lesa, dal se cestou na pravo a zmizel v houštinách. Postillon ukázal rukou v tu stranu, v kterou se vřava vzdalovala.

— To je pan Kalinski — pravil — jede do Lazina na honbu.

Za čtvrt hodiny na to vystoupil jsem na poštovní stanici a požádal hospodyni tamější, aby mi připravila trochu čaje a nějaký ten zákusek. Nežli to bylo připraveno a nežli byli do bryčky zapřaženi čerství koně, uplynula hodina. Postavil jsem se k oknu a pochutnávaje si na doutníku, rozmlouval jsem s dozorcem stanice, když tu v tom jel okolo povoz nabitý samými tlumoky a zavazadly a tažený čtyrmi vzrostlými ač dosti hubenými koni. Zatočil k cestě vedoucí na levo.

— Neznáte, pane, ty dámy, kteréž sedí v onom povoze? — tážu se dozorce.

Tento podíval se oknem.

— To je paní Kalinská se svou dcerou...

Vrátil jsem se do města k samému ránu a pookřáv poněkud několikahodinným spánkem a uspořádav nejpilnější záležitosti, odebral jsem se

do vězení svého svěřence. Chtěl jsem mu doručiti dárek od jeho sestry a promluviti s ním ještě o některých podrobnostech celé záležitosti. O návštěvě své v Kalinově ustanovil jsem si zachovati před ním úplné tajemství. Proč ho tím ještě více rozčilovati a proč mu způsobovati ještě větší bol?

Dozorce žaláře potkal mne ve dveřích.

— Přicházíte zajisté ke Kalinskému? Divný to mladík, opravdu. Víte-li pak už, že se přiznal ke všemu?

— Jak že, přiznal se? zvolal jsem.

— Ano, přál si mluviti s prokuratorem, o němž jsem mu vyprávěl. Prokurator však nepřišel sám, ale poslal sem svého náměstka, a Kalinski přiznal se mu se vším, vyznal, že skutečně spáchal to, proč ho žalují... Nechtěl to ani učiniti tajně, nýbrž rozmlouval s náměstkem prokuratorovým tak hlasitě, že já i stráž mohli jsme slyšeti všecko.

— Zavolejte jej ke mně! — řekl jsem.

Dozorce postoupil několik kroků ke dvoru, ale v polovici brány zastavil se a dal mi hlavou znamení, abych se přiblížil.

— Podívejte se, co činí — řekl, ukazuje mi palcem přes dvůr.

Spatřil jsem mladého vězně zaměstnaného na dvoře. Z počátku nemohl jsem ani dobře tomu porozuměti, co znamenala ta činnost, kteréž se oddával takřka s horoucím zápalem. Pod jednou ze žalářních zdí bylo složeno veliké množství kamenů, kteréž byly určeny k opravě porouchaných zdí. Kalinski vybíral si z nich nejtěžší a roznášel je na různé strany po dvoře, načež je opět zdvihal a opět ukládal je na dřívějším místě. Jeho vzrostlé silné páže pozdvihovaly tuto tíhu s podivuhodnou lehkostí a věru ku podivu zručně, nešel ani s nimi, ale běžel a vracel se pro nové ještě rychlejším a spěšnějším krokem. Trestnická kazajka, kteráž měla jej chrániti před zimou, ležela v koutě — vždyť bylo mu snad i bez ní horko, neboť tváře mu jen hořely, a po bledém čele splýval mu pot, jehož krůpěje čas od času utíral si roztrhanými rukávy.

Ostatní trestníci sedící podél zdí na lavicích a hlídka v bráně smáli se mu a obsypávali jej otázkami, na kteréž on ani neodpovídal. Zdálo se, že nic nevidí, že nic neslyší, ústa měl se-

vřená a oči zářily mu podivným jaksi uspokojením.

— Pane Kalinski! — zvolal na něho hlasitě dozorce.

Postavil se, položil na zemi kámen, kterýž právě nesl, a podíval se kolem, jakoby ze sna probuzený.

— Kdo mne volá? tázal se.

— Pan zástupce k vám přišel.

Poskočil a v okamžiku stál již přede mnou.

— Ach, to jste vy! — zvolal s úsměvem, jenž jevil nemalou radost. Kterak jste dobrý, že jste přišel!... Modlil jsem se dnes ráno pět otčenášků, jen abyste už ke mně přišel.

— Či snad bylo potřebí, abyste mne viděl? ptal jsem se.

Zarazil se poněkud a odpověděl nejistým hlasem:

— To jest... nebylo potřebí... ale chtěl jsem...

— Řekněte mi — pravil jsem — co jste to jen činil před chvílí?

— Nosil jsem kameny — odpověděl.

— To jsem viděl, ale proč jste to vše dělal?

— Ach, prosím vás, — pravil — tak mne tu — a při tom ukázal na prsa, — cosi pálilo a nepokojem naplňovalo, že jsem se nemohl udržeti . . . Utýral jsem se však také už hezky pořádně — dodal, oddychuje si z hluboka — a teď je mi už lépe.

Vešli jsme do hovorny.

— Víte-li pak už, pane, že jsem se před panem prokuratorem přiznal ke všemu? — tázal se především.

— Vím, odvětil jsem, a rád bych věděl, co vás k tomu přimělo?

— Jen tak — nic. Po rozmluvě s vámi styděl jsem se za to, že jsem neustále klamal a chtěl jsem tudíž, abyste o mně poněkud lépe myslil.

Slova ta pronesl hlasem smutným a se zrakem sklopeným.

— Ah! zvolal — ať mne ďábel vezme, jestliže vím, jaký jste vy člověk. Mluvil jsem s vámi asi hodinu a miluju vás více než svého otce. Ah, pane! — dodal pak náhle hlasem úplně změněným a skládaje ruce, jakoby se chtěl modliti růženec. — Kdybych jen mohl býti takovým člověkem, jako jste vy!

A když to řekl, tu nový ruměnec polil vybledlé jeho líce, oči jeho zazářily nesmírnou touhou a prsa jeho vzedmula se vysoko a mocně.

— Jakým to vlastně chtěl byste býti člověkem? ptal jsem se zakrývaje úsměvem svoje pohnutí.

— Chtěl bych — řekl — choditi po žaláři tak jako vy, chtěl bych vůbec choditi po jiných smutných místech a těšiti a chrániti nešťastné.

Usmál jsem se srdečně. Mladý ten vězeň tvořil si o mně podivné jakési ponětí, dodávaje patrně ve své obrazotvornosti mým povinnostem jakési fantastické, rytířské barvy. A přece tato naivní jeho slova nebyla žádnou falešnou ozvěnou, ozývalť se v něm hlas jeho povolání, hlas jeho náklonnosti, jeho popudův.

Usedl jsem na lavici a vyňal z kapsy dárek slečny Hedviky.

— Vaše sestra, slečna Hedvika, posýlá vám tuto nějaké peníze — řekl jsem.

— Moje sestra! — zvolal; Hedvika! — Snad jste ji, pane, viděl?

Váhal jsem s odpovědí. On pak zahleděl se

na mne svýma bystrýma, šedýma očima a po chvíli mlčení pravil hlasem již zcela rozhodným:

— Vy jste jel do Kalinova, vy jste viděl mé rodiče a prosil jste je o něco pro mne . . .

Mlčel jsem, on sedl si ke stolku, podepřel si bradu o dlaň a pokračoval.

— Vidíte, pane, že jsem uhodl. Děkuji vám za to. Jste velmi laskav ke mně . . . chtěl bych věru býti takovým člověkem, jako jste vy. Není-liž pravda, pane, že je Kalinov velmi nudným?! Otce potkal jste zajisté buď vyjíždějícího neb vracejícího se z lovu, matka doma nebyla a jestliže byla, tuť zase Františka s Julkem se hašteřila — není-liž pravda? — Pro mne zajisté nechtěli učiniti ničeho. Jsem o tom přesvědčen. Což však na tom, já se už přiznal a teď je po všem. Ostatně — dodal — není to nic divného, že se na mne hněvají, bylť jsem vždycky tak velkým ničemou a nyní se za mne musí až stydět... Nemám věru práva žádati nebo očekávati od nich ničeho, přál bych si jen, kdyby na mne příliš špatně nevzpomínali . . . .

— Věříte-li pane, zvolal po nějaké chvíli mlčení, že bych si přál jen ještě aspoň jednou ve svém životě slyšeti, jak Julek hašteří se s

Františkou a jak Hedvička pohrává na pianě a jak honci otcovi hrajou na trubky . . . .

Pozoroval jsem, že rozmluva o rodném jeho domově, jakkoliv byl již velice ztýraný, vzrušila v něm znova struny tesknoty. Čelo jeho se svraštilo a oči zářily neobyčejnou jasností a průhledností.

— Chtěl bych — pravil dále — ještě jednou ve svém životě spatřiti starou Marianu. Vy asi nevíte, kdo to jest, ta stará Mariana. Jest to moje bývalá kojná, velice dobrá a poctivá to žena, kteráž mne přísně trestávala, když jsem byl malý. Věříte-li, pane, že mi bylo už čtrnáct a patnáct let, když jsem ještě chodil k Marianě, která bydlela na vsi v chaloupce u své dcery, a kterouž jsem poslouchal tak rád, když zpívala starodávné písničky a povídávala svým vnoučátkům tytéž pohádky, kteréž povídávala kdysi i mně. Ona má sice už také žluté svraštělé čelo, ale není oškliva, jest jen stará a minulého roku začala choditi už o holi. Kdybych nebyl klesl v takové neštěstí — dodal — byl bych vystavěl Marianě pěkný domeček a dceři její bych byl dal kousek pole . . . .

Hlava jeho mimovolně se schýlila a sklesla

do dlaní. Cítil jsem až horký jeho dech, když poznovu počal mluviti.

— Přál bych si také velice spatřiti ještě jednou ve svém životě jisté místo v lese, kteréž jsem si velice oblíbil v té době, pokud se mi celý svět neošklivil. Jest to březový hájek v dolině, kdež bylo trochu vlhko, ale mně vlhkost neškodila nikdy. Tráva jest tam tak zelená jako nikde jinde a mezi křovinami crčí malinký potůček... Sotva že jsem tušil, že jsem nešťastným, již počal jsem choditi na to místo, zvláště ale ráno, když v domě ještě všichni spali, vstal jsem, šel a sedával u potůčka hodinu až dvě. Bývalo tam zvláště krásně, když slunce vycházelo. Břízy a voda byly růžové, vlašťovky poletovaly nad potůčkem a v křovinách pískala ptáčátka tak že je až do nebe bylo slyšeti. Přál bych si tam ještě někdy...

Zamlčel se na okamžik, pak mluvil zase dále.

— A Hedvičku přál bych si také ještě spatřiti jednou ve svém životě. Je to dobrá dívčina. Když jsme ještě byli dětmi, hrávali jsme si často na koně, ale největší bylo pro nás radostí, když ovoce v zahradě dozrávalo. Tenkráte vlezl jsem

vždy na strom, česal zralé už hrušky, házel je dolů a ona chytala je do zástěrky. Dejž jí nebe štěstí, ačkoliv nedoufám, že dostane se jí ho mnoho. Ona jest tak citlivou, že přihodí-li se jí něco sebe nepatrnějšího, hned pláče, ubohá Hedvička! Přál bych si ji ještě spatřiti!

Když pronesl poslední slova, spatřil jsem veliké slzy kanoucí na žalářní stůl. Nezpozoroval toho ani, že z oka se mu řinou slzy.

— Julek se asi žení — pokračoval — dozvěděl jsem se to od jednoho člověka z našeho okolí, kterýž u nás někdy sloužil a kterýž nyní jest zde také uvězněn. On vždycky jen na to myslil, aby se bohatě oženil. Bude to asi hlučné veselí a veselku vypraví mu ještě hlučnější rodiče. Budou hrát, tancovat, radovati se... Ó!

Položil si ruku na srdce, jakoby jej bylo cosi bodlo.

— Ó, opakoval a vzchopil se s křesla.

Vyhlížel v tom okamžiku strašně. Tvář jeho byla smrtelně bledá, oči zapadly mu hluboko, rty se chvěly, ba zdálo se, že smrtelná tesknost jeho, tlumený jeho hněv a srdce rozrývající žalost vybuchnou z každé žilky jeho těla.

— Ano, zvolal, budou se ženit, hrát, tančit,

radovati se . . . všichni, všichni, svobodni a šťastni . . . a já . . . a já!

Prudká lítost, bez slzí, zatřásla celým jeho tělem, pozdvihl chvějící se ruce k prsoum a jedním trhnutím roztrhl halenu pokrývající prsa. Klesl do křesla, zakryl si tvář a pohled jeho setkal se se zrakem mým, byl to pohled studu a prosby.

— Nehněvejte se, pane, zašeptal, nemohl jsem se zdržeti, již toho nikdy neučiním . . .

Chtěl jsem se k němu přiblížiti, pohnul jsem se. Myslil, že chci odejíti.

— O, nechoďte, pane, neodcházejte . . . řekl, zdržuje mne. Nebudu již raději nic mluvit, ale za to budu vás bedlivě poslouchati, dlouho . . . dlouho.

A já, o čem že mohl jsem mu vypravovati? Měl jsem mu snad podle zvyku v podobných případech vysvětlovati zásluhu a krásy ctnosti, jemu, jehož jedinou ctností mělo nyní býti jen poslušenství, otroctví, práce vykonávaná pod výhrůžkami a trestem? Měl jsem snad podle pravidel a mravních zásad přednášeti mu nábožný traktát, člověku, kteréhož rozsudek práva pozbavoval na vždy svobody, vší osobní odpo-

vědnosti, bez níž mravnost jest toliko planým slovem!

Měl jsem jej učiti snad ctnostem, jichž plnění a konání v jeho moci již nebylo, měl jsem mu povídati o tom, co činiti a jak žíti by měl — teď, kdy nad svým životem i nad svými skutky neměl již žádného práva? To vše bylo by bývalo prací planou a nesmyslnou, to vše bylo by bývalo bezúčelným, trápením ducha jeho. Ukazování mu velikých sil a krásných obrazů, jichž dobytí a dosáhnutí bylo mu na tolik již jen možným, na kolik jsou možnými taneční plesy chorému na vždy již k loži utrpení přikovanému, bylo by mu bývalo marné. A přece bylo mu teprvé devatenácte let! Veliké, nesčíslné poklady citů a myšlenek spočívaly v kypících jeho prsou, v bystrém jeho smyslu! Nevyužitkované životní síly jeho bujného, pružného, tělesného ústrojí, hledající průchodu, lomcovaly ním jako vichr slabounkou haluzí; zajisté že tyto síly, vedeny milou a dovednou rukou v pravidelný běh, mohly plynouti pěkným, širokým, vážným, dobročinným potůčkem! V horoucí krvi jeho tak, jako u mnohých jiných, vřelo zřídlo těchto vášní, kteréž učinily z něho velikého vin-

níka, avšak nejsou-liž vášně tyto také jiskrou, z níž pod vlivem příznivého větérku povstává tvůrčí zápal, veliká láska a bohatýrská oběť? V jeho nejasné, neustálené, strhané a zmatku plné bytosti hluboko ležela a čas od času zachvívala se jemu samému neznámá struna poesie — ona to také byla, kteráž kázávala mu poseděti celé hodiny u břehu rybníčka, jehož povrch jitřenkou zrůžovělý líbaly v letu svém vlaštovky, ona to byla, kteráž kázala mu klesati tváří k zemi za zdí špinavého městečka, kteráž kázala mu zde plakati hořce, dlouho, aniž pochopoval a poznával příčinu těchto slzí. Bylať to v něm struna dosud planá, nejasná neb falešné zvuky vydávající, ale prorok jakýsi neb psycholog mohl na jisto zaručiti se, že kdyby ji dobročinná nějaká ruku náležitě naladila, a kdyby se jí dotklo krásné nějaké cítění rukou vážnou, že zavzněla by spanilým nějakým hymnem, že zahrála by světu vysokou nějakou a velikolepou melodii, písní i činem!

A nyní všecko to bylo ztraceno na vždy A přece bylo tomuto sliènému, statečnému junákovi, kterýž ztracen byl pro veškerou společ-

nost i pro vše, co krásného a dobrého, teprvé jen devatenácte let!

Když jsem se vrátil z vězení, uzavřel jsem se ve svém pokoji a nerozžehnuv ani lampu zamyslil se, maje hlavu skloněnou ve dlaních a s těžkým srdcem dumal jsem nad velikými, obrovskými hádankami viny i trestu, které lidskost tak zvolna a tak ztěžka rozvazuje.

V mém pokoji bylo jinak temno a uprostřed těch temností, kteréž mne obkličovaly, objevil se před mým zrakem jakoby zakletý — mladý Roman Kalinski. Vyslechl jsem srdečnou a upřímnou zpověď jeho ducha, bylť jsem v domě, v kterém rozvíjelo se jeho dětství i jeho první mládí, věděl jsem tudíž dobře, jaké že to byly ruce, kteréž tak krutě zapletly a spoutaly pásmo jeho života, co tu spůsobila příroda a co lidé. Veliké roztrpčení, mocný hněv zmocnily se mne vůči těm nerozumným pošetilým rodičům, kteříž trávíce svůj veškerý čas při planých hračkách, zaslepeni předsudkem, prázdni všeliké opravdovosti i všelikého vyššího citu, nedovedli vyzpytovati a poznati povahu synovu, kteří nedali základu kročejům jeho, mocnosti srdci, světla

duchu, zbraně rukoum, uzdy a směru jeho vášním. Byli to nevzdělaní žoldnéři, bez vůle i beze všeho rozmyslu, zabíjející člověka, byli to zrádcové vlasti, kteří okrádají ji o statečného jejího syna . . .

A takto dojat veškerými těmi city, chtěl jsem z hloubi srdce svého zvolati: hanba vám, rodiče, jichž synové vyrůstaji na cestách hříchu, třeba nejednali proti psanému zákonu! Ale v tom prolétla myslí mou znova myšlenka vyvinuvší se z oné záhady, vůči kteréž jsem jakožto člověk, jakožto občan, a zvláště jakožto právník sklopil jako už tolikráte těkavý, smutný a nespokojený zrak.

Proč jsou zde nerozumní jednotlivci, proč veliké to zlo? Proč nenapraví společnost ty, kteří pobloudili a proč je ještě v tom utvrzuje, činíc viny nesmrtelnými? Proč společnost na místě oněch rodin, které snad nedovedly, nebo docela nechtěly státi se synům svým silou rozumně a pravidelně vzdělávající, nezřídí pro tyto členy své místa naplněná uzdravující mocí osvěty, práce a mravnosti? Proč konečně trestá se místo prosté popravy dosud ještě mučením a týráním?

Vezmětež konec nitě rozvinující se z klubka

a rozvinujte klubko to opatrně a uvidíte, že náhle tvoří se uzly a jiné zátočky. Uzly ty jsou ošklivé a beztvárné, zátočky pak tvoří se jako čáry křivé a beze všeho tvaru.

Máte snad právo, abyste v silné ruce své uchopili ono ošklivé, zviklané pásmo tak, aby z něho zůstaly jenom neužitečné a na vždy povržené předměty? Věru, takového práva nemáte!

Nejste Bohem a ve vaší ruce není moci tvůrčí, nemáte tudíž také právo, abyste užívali ruky té na ničení svých bližních. Zdaž v těch uzlích a zátočkách nitě, vašemu rozkazu snad podléhající, nevidíte surovou, ukrutnou ruku přírody, losu nebo lidí, kteráž vlastně učinila je takými, jakými je vidíte?! Vaší věcí jest, abyste tu nešťastnou niť pozdvihli z místa, na němž by pod lidským krokem mohla uvíznouti, vaší věcí jest, abyste ji umístili tam, kde nikomu nemůže býti škodlivou, abyste ji ponořili do zdravých a čistých vod, aby zůstala čistou a rovnou, vaší věcí jest, abyste ji pečlivou rukou vyrval z místa toho, aby na dále rovné a ladné kreslila čáry.

A spravedlnost? — táže se snad někdo — Pokuta, trest, pomsta? Spravedlnost! Kdož jest

tu, jenž tolik se domýšlí o vlastní své moudrosti, aby mohl tvrditi, že zraku jejímu neujde ani stébélko, jež by vážky spravedlnosti převážilo na stranu obviněného? A kdyby konečně mysl lidská mohla se státi i tak pronikavou a kdyby oči lidské mohly býti tak bystré a city tak nestranné, že by znaly všecko, všecko až do nejmenší malichernosti, jež má vliv na tělo i ducha lidského, vlivy, kterým podlehl, duševní boje, jež zkusil, ochuravění, jímž podlehl před svým úpadkem, stav i změny, kteréž se v něm po úpadku zrodily, i pak ještě, vůči svazku vížícímu všecky články lidskosti mocí cítění i mocí zájmův, a konečně vůči velikému právu lásky a vyplývající z něho myšlence odpuštění, jež jedině může zjednat opravdivý pokrok a pravé štěstí, vůči tomu všemu pak ještě vznáší se vysoko nad spravedlnost milosrdenství, ačkoliv zároveň již samo jest spravedlností v nejkrásnějším slova smyslu.

Kdyby v naší společnosti místo posavadních zřízení nastoupila místa, jež by nebyla peklem věkovité záhuby, ale očistcem, jímž projdou-li poblouzení duchové, najdou si jiné, lepší žití, tu by to dítě do života vstupující, výstřední, ale zároveň tak mladé a nešťastné, jež měl jsem zýtra

před soudem snad marně hájiti, nebylo snad na vždy ztraceno . . .

Pod vlivem podobných myšlenek a pocitů setrval jsem tak až do chmurného, smutného, zimního poledne, pak vstupoval jsem zvolna na schody síně, v níž se za chvíli mělo odbývati přelíčení, jež mělo rozhodnouti nad osudem mladého vězně.

Sál určený pro ty, kteříž očekávali počátek přelíčení, byl lidmi v pravém slova smyslu přeplněn, mezi nimi bylo pak lze spatřiti nejvíce osob, náležejících do vyšších kruhů. Spozoroval jsem v tom zástupu i několik vesničanů, a ženy sešly se tu dnes také mnohem četněji než kdy jindy. Mělať se rozhodnouti záležitost, kteráž byla rozhlášena široko daleko, v městě i v okolí a kromě toho i mladost, jméno a zvláštní druh přečinu obžalovaného živě a všeobecně upoutávaly na sebe od delší již doby všeobecnou pozornost.

Vešel jsem: V ruce neměl jsem žádného papíru; nepotřebovalť jsem věru psáti na papír dnešní svou řeč, neboť měl jsem ji vepsanou hluboko v hlavě i v srdci.

Sotva že jsem vešel do sálu, obklíčili mne moji známí.

— Koho budeš dnes hájiti? tázali se mne.

— Ah, toho malého lotra, kterýž způsobil svým poctivým a šlechetným rodičům tak velikou hanbu!

— A prosím vás, řekněte mi, odkud se tu mezi námi mohl vzíti podobný člověk?

— Musíte jej znáti! Je-li pak hezký? ptaly se dámy.

— Znám jeho bratra, pana Julia, pronesla jedna z přítomných dám, a ten jest tak sličný a tak krásně vychovaný mladík! Bože, jaké to bývají často v rodině protivy!

— Jeden bratr vyšine se na tak šlechetného a pořádného člověka a druhý zatím...

— Prosím vás, je to pravda, zašeptal mi pojednou do ucha sopranový hlásek, je to pravda, že ten zbůjník spáchal už před tím dvě vraždy a deset krádeží?

— Slyšel jsem, pane, promluvil ke mně silným hlasem ošklivý jeden muž, že paní Kalinská smrtelně se rozstonala.

— Ano! ano! — zvolal hlas jiný a jaksi žertovně hned dodal: Slyšel jsem také, že pan Maurycy již celý týden ani na honbě nebyl! Nad šumotem těchto hlasův a různých rozmluv

s rozličných stran síně ozval se náhle hřmotný hlas sluhy, jenž stoje ve dveřích zvolal:

— Záležitost Romana Kalinského!

V pěkném prostranném vysokém sále seděli za stolem pokrytým knihami a papíry, na vysokých křeslech, soudcové, v jichž tváři kreslily se lhostejnost a vážnost. Opodál u zvláštního stolu stál žalobce v úřadní uniformě a s úřadním vzezřením a překládal před sebou rozložené papíry. Obecenstvo, kteréž pomalu, ač houfně, do sálu se dralo, zaujímalo různé řady sedadel postavených za nízkou přehradou; já usedl ke svému stolku. Již bylo tu shromáždění úplné, scházela jen ještě hlavní osoba, pravý ten herec posledního jednání dramatu, jež představovati mělo úpadek člověka.

Konečně vešel též on. Před ním kráčeli dva žoldnéři s nasazenými bodáky, dva jiní šli za ním. Přivedli jej k lavici obžalovaných, v kteréž se zastavil obklíčen vojenskou stráží. Byl bledý, ústa jeho pevně byla sevřena a oči k zemi sklopeny, ale sotva že stanul na vykázaném mu místě, sotva že pocítil, že na jeho tváři utkvělo množství zvědavých pohledů, tu čelo jeho i líce hlubokým zaruměnily se nachem, sklonil hlavu a zdálo se,

jakoby nesmírným tím břemenem studu mocně byl stísněn; pak opět vysoko povznesl zrak svůj a v zraku tom kreslilo se teď celé peklo bolu — zahryzl zuby tak do rtů, že až vyskočila z nich čerstvá krůpěj krve. Ještě chvíli trvalo mezi obecenstvem šeptání a šustění, jež obyčejně slýchati lze tam, kde zástupy jsou naplněny zvědavostí a pohnutím; pak utišilo se vše, nastalo hluboké ticho, uprostřed něhož zavzněl hlas soudcův:

— Záležitost Romana Kalinského, obžalovaného ze zločinu loupežné vraždy vykonané na Dionysovi Wierowském. Obžaloba trvala jen krátce; potom zdvihla se za vysokým stolem chladná, úředně odměřená postava prokuratorova. Byl to člověk velice výmluvný a výtečný znalec práva. Mluvil dlouho, rozvíjel v řeči své určitou síť důkazů a důvodů, citoval jednotlivé odstavce zákona a ukončil řeč svou návrhem, aby obžalovaný odsouzen byl na 12 let ku těžkým pracím, aby zbaven byl veškerých práv šlechtických i občanských a aby — což vždy z předcházejícího následuje — navždy ponechán byl v Sibíři.

Mezi řečí pana prokuratora podíval jsem se několikráte na vězně. Stál tu teď svobodně, s rukoma skříženýma. Ústa jeho byla suchá, polo-

otevřená, ale oči jeho byly vyhaslé, skleněné a jakoby ukované ku protější stěně. Mohlo by se snad říci, že ani neslyšel slovo, kteréž tak veliký mělo vliv na jeho osud, ale ústa, jimiž těžce oddychoval a zhaslé oko jeho, jímž honil někde v dáli sny minulosti a budoucnosti, svědčily o jiném . . .

A když umlklo poslední slovo prokuratorovo, povstal jsem já. Ještě nikdy nevtíral se mi tak mocný nával myšlenek, jako právě onoho dne, ještě nikdy před tím nehájil jsem žádnou při s takovým přesvědčením, s tak hlubokým, vnitřním a přece ukrývaným zápalem, jako právě dne toho. Řekl jsem vše, co jen dost málo mohlo váhu zločinu toho umenšiti, co jen dost málo mohlo jej učiniti méně trestuhodným; nešetře nikoho, vyjevil jsem vše, co jsem si myslil i co jsem věděl o spůsobu, jakým tento mladý člověk byl vychován, o ovzduší, uprostřed něhož rostl tak nepravidelně, o všech těch okolnostech, v jakých se octla mladistvá bytost jeho. Vyvracel jsem podezření ze zločinu loupežné vraždy a dokazoval, že tu jen obyčejné zabití, jehož dopustil se následkem vášně a náhody, a poukazuje na jiný článek zákona, nežli který uváděl prokurator, žádal jsem, aby odsouzen byl na dvě leta do vězení.

Když jsem ukončil, zaslechl jsem v obecenstvu šum velice pro mne pochlebný, a když jsem pohledl na obžalovaného, spatřil jsem, že zrak jeho nebyl už tak vyhaslý a skleněný jako dříve, alébrž že takřka líbal obličej můj svým pohledem plným nejvýmluvnější vděčnosti a naděje, jež probudily se v něm mými slovy.

Bohužel! neměl jsem vůbec žádné naděje, že by žádost moje mohla se splniti. Vykonal jsem svou povinnost, ale cítil jsem, že stokráte výmluvnějšími musela by býti nad pouhá moje slova skutečná svědectví a nevývratná písmena práva. Kdybych byl jednal ve při této s porotci, byl by snad psychologický můj rozbor pohnul svědomím porotců, ale tenkráte jsme ještě poroty neměli, a soud, kterýž složen byl ze samých právníkův, musel očima svýma utkvěti nikoliv na tom, co bylo skutečného, nýbrž co zjevovalo se dle práva. Tušil jsem, že dovozování prostého zabití následkem vášně a náhody bylo téměř nemožným oproti nálezu oněch nešťastných peněz, kteréž patrně asi byly zabitému odejmuty.

Jakkoliv byl jsem již přivykl podobným výjevům, přece zabušilo mi srdce mocněji, když

soudcové vrátili se po půlhodinné úradě do sálu a usedli opět ke stolu.

— Mocí zákona..., zazněl hlas předsedy, odsuzuje trestní soud města N.... Romana Kalinského ku ztrátě všech práv a privilegií, ku těžké práci na 8 let a ku doživotnímu pobytu v Sibíři.

Všecko, co jsem řekl, zmírnilo výrok soudců vůči návrhu prokuratorovu o 4 leta!

Kráčel jsem po ulici hluboce zadumán, když se tu několik jen kroků přede mnou zaleskly pod paprsky zimního slunce bodáky žoldnéřské.

Urychlil jsem krok a kráčel po chodníku rovnoběžně s ozbrojenou řadou, kráčející zvolna středem ulice ku předu. Kalinski kráčel uprostřed této stráže, maje ruce křížem na prsou a oči k zemi obrácené. Na jeho tváři nebylo znáti ani zoufalost, ani rozčilení, ani zběsilost, ani pokoru — zkrátka nekreslil se na něm ani jediný z těch citů, kteréž čítal jsem nejednou ve tvářích lidí, podlehajících osudu podobnému. Zdálo se mi, jako by byl hluboko zamyšlen i nevím věru, mýlil-li jsem se v tom, co četl jsem v pootevřených jeho zřítelnicích, co četl jsem v těch vráskách na čele, v tom smutném poněkud zárysu jeho bledých úst, ale byl jsem přesvědčen,

že mysl jeho meškala asi tou dobou v rodném jeho místě, že loučila se s ním na věky, že duch jeho s vnitřní bolestí snášel se nad jeho minulostí, počítaje při tom rány její a tázaje se sebe i všeho, z čeho že povstal; proč to, co v něm bylo, nebylo něčím jiným, to, co stalo se s ním, nestalo se jináče?

Žoldnéři stoupající ku přede zastavili před dveřmi vězení, v jehož zámku ozval se silný klíč.

Skřipot klíče toho přerušil také dumání vězně. Pozdvihl hlavu, vztýčil se a jeho ruce, dosud sepjaté, sklesly mu na prsa. Žalářní vrata se otevřela, vězeň vstoupil do klenuté brány. Kráčel jsem za ním váben zvědavostí a soucitem. Dozorce ani stráž, dobře mne ovšem znajíce, nezbraňovali mi. Kalinski zastavil se na okamžik u vchodu na dvůr, kdež shromáždili se zatím rozliční vězňové, kteří nemohli se už dočkati poledního pokrmu. Postava jeho byla teď jaksi hrdou a skoro až vyzývavou, očima svýma, podivně proměněnýma, očima, v nichž znáti bylo žal a kolem nichž blýskal se ostrým světlem cynism, rozhlédl se kolem. Zároveň oddechl si z hluboka a zvučným, příjemným hlasem zazpíval jakousi neladnou píseň. Pak kráčel přes dlouhý dvůr směrem ku druhému dvorečku, kdež stál na stráži druhý dozorce.

Byl to Erebus, v kterémž míhaly se duchové tací, k jakýmž i on dnes určitě a rozhodně byl přiřaděn. Kráčel k Erebu tomu maje ruce uvolněné, kráčel hrdě, zpíval si a neladné tony jarmareční písně vytryskovaly z jeho prsou jeden za druhým, jako by stíhaly se navzájem, jakoby stopiti se chtěly v šíleném proudu a v závratných skocích opilé veselosti.

Sledoval jsem pozorně. Viděl jsem, jak vešel pod nízké sklepení druhé brány, jak zadíval se po chvíli zachmuřen do odlehlého nádvoří, jež připadalo mu asi jakoby černý pruh rozplývající se peznenáhlu v moři temnosti. V tom okamžiku také z těch hlubin, v kteréž se ponořil, vybuchnul zpěv jeho silou dvojnásobnou. Nebylo už v tom zpěvu ani opilého šílenství ani zoufalé veselosti. Rozlehl se uprostřed zdí žalářních tak táhle a plný tak hrůzného lkání, tak pronikavě jako stříbrný zvuk zvonku, kterým zahýbá ruka hlásného nebo kostelníka, když zvoní umíráčkem . . .

. . . A mně se zdálo, že jsem zaslechl hluboký výkřik rozloučení, kterýž ještě za zdi žalářní poslal tomuto světu — člověk — ztracený . . .

Úsudky časopisů o „České bibliotéce rodinné“:

„Svornost“, 14. ledna:

Nová románová bibliotéka tato má za účel, co možná vypuzovati z rodin českých spisy německé a krvavé romány české. První číslo této románové knihovny přináší dvě práce předních spisovatelů francouzkých: „Historie Pařížanky“ od Octava Feuilleta a „Blíženci z hotelu Corneille“ od Abouta. Úprava nové knihovny je velmi sličná a každé číslo pěkně vázané stojí pouze 60 kr.

„Český Jih“, 20. ledna:

K dobrým sbírkám románů a povídek přidružila se „Česká bibliotéka rodinná“, mající přinášeti nejlepší novely a povídky literatur slovanských i západních v pěkných českých překladech, pořádá ji Jan V. Veselý, nákladem Al. Hynka. Pokud souditi lze z prvého právě vydaného svazku, obsahujícího opravdu dobré překlady lepších prací románopisců francouzských Oct. Feuilleta (Historie Pařížanky) a Edm. Abouta (Blíženci z hotelu Corneille), uznati musíme láci, již sbírka tato vyniká! neboť cena svazku 17tiarchového ve velmi vkusné plátěné vazbě 60 kr. je opravdu mírná.

„Krakonoš“, 28. ledna:

S potěšením můžeme konstatovati, že na sbírkách původních prací novellistických nám již se nenedostává, avšak sbírky dobrých překladů vynikajících novel cizích literatur po zaniknutí renomované Mourkovy „Bibliotéky spisů cizojazyčných“ dosud jsme postrádali. Z té příčiny radostně vítáme „Českou bibliotéku rodinnou“, která počala právě vycházeti redakcí našeho nejpilnějšího překladatele ze všech téměř moderních literatur, Jana Veselého (Benešovského) a nákladem Al. Hynka v Praze. Knihovna ta pěstovati bude výbor nejlepších novel a povídek literatur slovanských i západních. První vydaný svazek odporučuje podnik ten nejen obsahem výborným, ale též úpravou a na naše poměry nevšední lácí. Vkusný, 252 stran čítající svazek v tuhé angl. plátěné vazbě obsahuje dvě velmi zajímavé povídky z moderní společnosti pařížské, a to Octava Feuilleta „Historie Pařížanky“ a Edmonda Abouta „Blíženci z hotelu Corneille“ a stojí pouze 60 kr.! Pro další svazky nachystána je řada se znaleckým vkusem volených prací vypravovatelů proslulých, zejména novelly Elizy Oreškové, Salvatora Fariny, povídky Danilevského, Becquerovy španěl. legendy, novelly Aug. Šenoy, Henry Jamesa, Paula Aréna, Grigoroviče, Aldriche, Ippolita Nieva, dr. Vladana Đorđeviće, Morice Jókaie a jiných, u nás zúplna ještě neznámých novellistů. Vytrvá-li záslužná knihovna ta při tomto znamenitém výběru dobrého čtení a té výhodné láci, nalezne dojista v českých rodinách rozšíření hojného.

„Mlynář“:

„Česká bibliotéka rodinná“ zove se výbor nejlepších novel a povídek literatur slovanských a západních, kterouž nákladem Al.

Hynka v Praze pořádá Jan V. Veselý. V prvním právě vyšlém svazku naleză se poutavý román předního spisovatele franconzského Okt. Feuilleta: „Historie Pařížanky“ a Ed. Abouta: „Blíženci z hôtelu Corneille“ — obě díla v překladu J. J. Benešovského-Veselého. Překlad jest plynný a svěží, tak že interessantní jádro obou prací presentuje se k plnému požitku čtenáře s pelem a šťávou samého originálu. Zevnější úprava jest vkusná a cena poměrně velmi levná.

„St. Pozor“ v Olomúci, 17. ledna a 2. února:

Bibliotékou touto konec má býti učiněn stesku, že v literatuře české nedostává se překladů vynikajících plodů literatur cizích, zejména ale novel, povídek a podobných, takže obecenstvo zahrnováno bývá jen překlady z němčiny. Ročně vyjde sbírky této 13 svazků skvostně v plátně vázaných (jeden za 60 kr.). Vydavatelstvo vyslovuje naději, že pěkný podnik jeho najde v době nejkratší hojných příznivců v našich rodinách a mezi přátely pěkného čtení vůbec. My přejeme podniku zdaru co největšího, neboť máme za to, že bude též vydatnou pakou k vypudění literatury německé z rodin českých.

Bibliotéka ta není obvyklou u nás sbírkou sešitovou, ale podnikem docela novým, kterýž zajisté všude dojde obliby značné. Vycházeti bude ve svazcích (17archových), ročně vyjde svazků těch 13 a každý jest ve vkusné plátěné desky svázán. Vazba je skutečně vkusná, taková, jakou vídáme u kněh určených za dary příležitostné, a my divíme se proto tím více láci jednotlivých svazků. Bude totiž každý vázaný svazek státi jen 60 kr., což u nás pokrok znamenitý, který nezůstane bez blahých následků na ruch literární. Kdyby i jiní pp. knihkupci, zvyklí na předražování kněh jimi vydaných, následovali příkladu nakladatele Hynka, stala by se konsumce dobrých spisů po venkově našem zajisté dvakráte tak bohatou! „Bibliotékou rodinnou“ ukázáno, že spisy pěkné lze vydávati též lacino. I. svazek přináší „Historii Pařížanky“ od Oct. Feuilleta a „Blíženci z hotelu Corneile“ od Edm. Abouta. Oba spisovatelé požívají v beletrii jména světového, proto lze předpokládati, že práce jejich i českému obecenstvu příjemnou budou lekturou.

„Lev“ ve Vídni, 1. února:

„České bibliotéky rodinné“, obsahující nejnovější román Oct. Feuilleta „Historie Pařížanky“ v autorisovaném překladu, pak Edmonda Abouta novellu „Blíženci z hotelu Corneille“ vyšel právě nákladem knihkupectví A. Hynka v Praze svazek I. Obé mluvou přesnou a lehkým slohem přeložil J. J. Benešovský-Veselý. „Česká bibliotéka rodinná“ vycházeti bude ve lhůtách čtyrnedělních, ve svazcích průměrně 17archových. Ročně tedy vyjde 13 svazků po 60 kr. a sice již vázaných ve vkusné plátěné vazbě. Podnik tento jest všeho odporučení hoden. Pořadatel velmi prozřetelně učinil volbu ve spisech francouzkých, patrno, že nejednalo se mu tu o pouhou zábavu čtenáře, nýbrž zároveň o něco vznešenějšího, mysl čtenářovu ušlechťujícího.